

TARİHİ BOYUTUYLA AVRUPA PARLAMENTOSU EKSENİNDE ERMENİ SORUNU

Emel POYRAZ*

ABSTRACT

THE HISTORICAL DIMENSION OF ARMENIAN ISSUE IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN PARLIAMENT

*This article focuses on the Armenian Question with the historical perspective in the extent of the European Parliament that has decisions for Turkey now beyond the meaning of recommendation, in contrast to common claim in Turkey. The institutions of the European Union approach the Armenian "genocide" or "relocation" issue in different ways. The European Parliament clearly with no diplomatic worry claims that Turkish recognition of the Armenian "genocide" is a **precondition** for Turkish membership in the European Union. In the light of the diplomatic relations, the European Commission which is the EU body responsible for carrying out negotiating talks with Turkey and the European Council, on the other hand, do not say directly any such thing. But they are taking into account to recognize it indirect mention regarding the Armenian issue. They also cite the Copenhagen criteria that the candidate countries have to comply with. However, they do urge Turkey to normalize its relations with Armenia. Furthermore, the European Union and some member states including Greece keep the Armenian Question alive try to put political and psychological pressure on Turkey to accept the Armenian thesis and the European claims with its. EU's resolutions, especially the resolutions passed by the European Parliament, alike some member countries resolutions, passed by their national parliaments, recognize the alleged Armenian genocide, committed by the Ottoman Empire. The process of Turkish accession to the European Union has brought about an increase in the number of states supporting the Armenian genocide allegations. In this context, the reports and the decisions taken by the European Parliament on their work make it very easy. It is obvious that the Armenian issue has once again entered Turkey's foreign policy agenda, and occupied an important place to be seen here.*

Keywords: *European Union, Armenian Question, Greece, European Parliament, Reference Resolution of 1987, Resolutions and Decisions of European Union, Relocation, Genocide, Anatolia Reform Project, 4T Plan.*

* Dr., Marmara Üniversitesi

Giriş

1878 Ayastefonos ve Berlin ile Kıbrıs konusunda 1959 Londra-Zürih Antlaşmalarıyla bağlantılı olarak gelişen Ermeni sorunu bugün Avrupa Parlamentosu'nun aldığı kararlarla da büyük bir ivme kazanarak Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine bağlanıp Türk dış politikasının önemli sorunlarından biri haline getirilmiştir. Avrupa Birliği'nin Balkanlı üyesi Yunanistan'ın da katkılarıyla Avrupa Parlamentosu 1980'li yıllardan beri 1915-1917 olaylarını Birleşmiş Milletler'in 9 Aralık 1948 tarihli kararındaki "soykırım" tanımına uygun görerek soykırım/genocide olarak ilan etmiş ve Türk hükümetinin bunu kabul etmesini isteyerek Türkiye'nin bu olguyu reddetmesinin AB üyeliğinin kesin engeli olduğunu açıklamıştır. Bu makalede; olayların tarihi boyutuna baktığımızda, Avrupa'nın XIX. yüzyıldaki Ermeni politikalarıyla günümüz Avrupa'sının Türkiye'ye yönelik Ermeni politikasının temelinde esaslı bir değişimin olmadığı gözlenmektedir.

Tarihsel Boyut

Tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde Ermeni sorununun, XIX. yüzyılda büyük devletlerin Osmanlı Devleti'ni parçalamak için uyguladıkları politikalarının bir uzantısı olarak ortaya çıktığı görülür.¹ Osmanlı toprakları üzerinde XIX. yüzyılda başlayan ve XX. yüzyılın ilk yarısına kadar devam eden hakimiyet mücadelesi boyunca, Avrupalı büyük devletler Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya'nın, imparatorluk bünyesindeki Balkanlar, Ortadoğu ve Anadolu'da yaşayan birbirinden farklı etnik ve dinsel gruplardan müttefikler oluşturmanın yanı sıra bu grupları birbirine karşı kışkırtıp örgütlemek suretiyle XIX. yüzyıl ve sonrasını kapsayacak politikalarının temellerini attılar.²

Bilindiği üzere XVIII. ve XIX. yüzyılda dünyada meydana gelen siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeler, Osmanlı Türkiyesi'nin idarecilerini buna karşı girişimler yapmaya zorlayarak toplum ve devlet yapısında köklü değişmelerle beraber Osmanlı modernleşmesini başlatmıştı. Sanayi Devrimi sonucu güçlenen

¹ Süleyman Seydi, "Sovyetler Birliği'nin Ermeniler için Başlattıkları 'Anavatana Dönüş Projesi'", *Ermeni Araştırmaları*, Kış 2003, cilt:2, sayı:8, s. 96-97.

² Halil İnalçık, *Atatürk ve Demokratik Türkiye*, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2.baskı Aralık 2007, s. 259-260.

sömürgeci Avrupalı büyük devletlerin yayılmacı ve himayeci politikalarına ilaveten özellikle Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik akımının yayılması Osmanlı Devleti'nin gayrimüslim tebaasında bağımsızlık fikrinin doğmasına yol açmıştı. Bu çerçevede **Balkanlardaki Hristiyan topluluklardan Sırp, Yunanlılar, Romenler ve Bulgarların Avrupalı büyük devletlerin destek ve kışkırtmalarıyla isyan ederek sözde bağımsız, güdümlü birer devlet olarak ortaya çıkmaları Ermeniler içinde özendirici ve örnek olmuştur.** Ermeni milliyetçiliği fikri misyonerler, yabancı okullar ve büyük emperyal devletlerin desteği ile giderek güçlenerek kilisenin de önderliğinde bağımsızlık hareketine doğru yönelmişti.³ 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı sonucunda imzalanan Berlin Antlaşması ile Ermeni Meselesi uluslararası bir boyut kazanarak başta Rusya olmak üzere bölgede emelleri olan Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Osmanlı Türkiye'si'ne karşı bir baskı aracı olarak kullandıkları bir sorun haline gelmişti.

Ermeni meselesi, Türkiye'nin savaşlar, iç ve dış entrikalarla yıkılmak istendiği, yoğun saldırıların başladığı İmparatorluğun en çalkantılı olan II. Abdülhamid Dönemi'nde, devleti uğraştıran konulardan birisidir. *II. Abdülhamid yüzyıllardır birlikte sulh ve huzur içinde yaşayan Ermenilerle Kürtler arasında, Avrupalı misyonerlerin düşmanlık soktuğunu açıkça görüyordu. Padişah, bu hareketlerden yalnız Avrupa'yı değil, Amerika'yı da mesul tutuyordu. Zira II. Mahmut'un müsadeseyle ülkenin çeşitli yerlerinde açılan Amerikan kolejlerinde görevli misyonerler, Hristiyan tebaaya zararlı ve yıkıcı telkinler yapmaktaydı.*⁴

Böylece büyük güçlerin Osmanlı Devleti'ni parçalama çabalarının bir aracı olarak kullandıkları Ermeni olayları, XIX. yüzyılın son çeyreğinde, önce Osmanlı Devleti'ni Avrupa'dan tamamen söküp atmaya, sonra da, giderek Türklere Anadolu'da dahi hayat hakkı tanımamayı içeren politikalarının bir uzantısı olmuştur. Bu amaçla kullandıkları en önemli malzemede Osmanlı

³ *Osmanlı Belgelerinde Ermenilerin Sevk ve İskanı, (1878-1920), Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayını no: 91 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, (yayına hazırlayanlar: Recep Karacakaya, Hüseyin Özdemir, v.d.) Ankara 2007, Devlet Arşivleri Genel Müdürü Yusuf Sarı'nın önsözünde s.V.*

⁴ Ali Karaca, *Anadolu Islahatı ve Ahmet Şakir Paşa (1838-1899)* İstanbul: Eren Yayıncılık, 1993, s.75.

Devleti'nde yaşayan Ermenilerdi. II.Abdülhamid'in hususi iradelerinden, Ermenilerin büyük güçlerin tahrikleri sonucu çıkardıkları isyanları ve bu güçlerin her birinin bu tahrikleri gerçekleştirmek için konsoloslarını nasıl birer casus olarak kullandıklarını gözlemek mümkündür.⁵

İngiliz misyon örgütleri ile işbirliği içinde ve İngiliz ve Amerikan diplomatlarının korumasında yürütülen Amerikan misyoner faaliyetlerinin 1840'lı yıllardan sonra Bulgarlar ve Ermeniler arasında yoğunluk kazandığı görülmüştür. Diğer devletlere mensup misyon örgütleri gibi, Amerikan misyon örgütlerinin faaliyetleri de dini olmaktan çok siyasi yönüyle Osmanlı Devleti için bir tehlike ve tehdit unsuru olarak gelişmiş ve çoğu zaman Osmanlı-Amerikan diplomatik ilişkilerinin belirleyici bir unsuru olmuştur. Osmanlı arşiv belgeleri Amerikan misyonerlerinin Bulgar ve Ermeni ayaklanmalarında hazırlayıcı, koruyucu ve müdahaleci bir rol üstlenmiş olduklarını ve aynı zamanda bu ayaklanmaların abartılı ve Türk aleyhtarı bir tonda Amerika ve Avrupa kamuoyuna aktarılmasında büyük bir görev üstlenmiş olduklarını ortaya koymaktadır.⁶

Osmanlı Devleti'ne bağlılıkları sebebiyle "millet-i sadıka" olarak adlandırılan Ermeniler, önceleri Doğu Anadolu'yu ele geçirmek isteyen Rusya ve ardından İngiltere tarafından kullanılmaya başladılar.⁷ 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı'ndan sonra gerçekleşen Berlin Antlaşması ile kendilerine bağımsızlık verileceği ümidine kapılan Ermeniler, bu amaçlarına ulaşamayınca, sonraki dönemlerde, hedeflerine varmanın bir yöntemi olarak terörizmi benimseyip Taşnak ve Hınçak adlı terör örgütlerini kurmuşlardı.⁸ Yönlendirilmiş Ermeniler, terörizmle 1878-1894 yılları arasında siyasallaşma çabalarını sürdürürken

⁵ Vahdettin Engin, *II.Abdülhamid ve Dış Politika*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2005, s.44.

⁶ Ayrıntılar için bkz: Mithat Aydın, *Bulgarlar ve Ermeniler Arasında Amerikan Misyonerleri*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, Eylül 2008.

⁷ Halil İnalcık, *Atatürk ve Demokratik Türkiye*,... s. 260.

⁸ Amaca ulaşabilmenin yöntemi terör olarak tespit edilince, sonraki gelişmeler de buna paralel yürümüştür. Ermenilerin İstanbul'daki eylemleri, Kumkapı Ermeni Patrikhanesi baskını, 30 Eylül 1895 Babıali yürüyüşü, 26 Ağustos 1896 Osmanlı Bankası'nın işgali, Ermeni olaylarına tepkiler, Ermenilerin II.Abdülhamid'e düzenledikleri Yıldız suikastı ve Belçika ile yaşanan diplomatik kriz, Ermeni tehciri ve Almanlar konularında ayrıntılar için bkz: Vahdettin Engin, *Kurtlar Sofrasındaki Osmanlı*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, Kasım 2007, s.205-249.

Anadolu Islahatı Meselesi ile meşgul olan Osmanlı Devleti'de Avrupalı Devletlerin işçilerine karışmalarını önlemeye çalışıyordu.⁹

Anadolu'da hiçbir zaman çoğunluk olamayan Ermenilere kurdurulacak bir devlet ile Rusya, Akdeniz ve Orta Doğu'ya sızabilecekti. İngiliz himayesindeki bir Ermeni devleti ise aksine bunu önleyebilirdi. Her iki tarafında kendi emperyal çıkarları için kullandıkları Ermeniler, 1878'den itibaren siyasallaşma süreci ile birlikte *Silahlı İhtilal Komiteleri* oluşturarak organize, planlı ve amaçlı, sürekli silahlı terörist eylemlerde bulunan bir grup olma kimliğini benimsemişlerdi. Aynı günümüzde Kürtçülük olaylarında olduğu gibi, Osmanlı Devleti'de, 1878-1915 arasında gerek Avrupalı devletlerin müdahalesi, gerekse kendi rızasıyla, gayrimüslimler, özellikle Ermeniler lehine birçok idari ve siyasi reformlar yapmıştı. Özellikle 1895 Reform Projesi, genel olarak uygulama alanı bulmasına rağmen, Avrupalı Devletlerin gözetiminde yapılan bu reformlar esnasında da Ermeniler, teşkilatlı, planlı ve silahlı isyanlarını yaygınlaştırarak sürdürmüşlerdi. Bu projelerin, ihtiyaçtan kaynaklanan ve uygulanması gereken kısımları, Avrupalı devletlerin siyasî çıkar hesapları ve yaptırım istekleriyle asıl mecrasından saptığı, 1915'e gelindiğinde Reform Projesi'nin, Osmanlı Devleti'nin bazı unsurlarının, özellikle de Ermenilerin piyon olarak kullanıldığı, örtülü bir işgal planı olduğu artık ortaya çıkacaktır. Avrupalı devletlerin 1878-1915 tarihleri arasında, 37 yıl süren bu baskıları, Osmanlı yöneticilerinde Avrupa kaynaklı reform, istek ve projelerine karşı haklı bir şüphe ve antipati doğuracaktır. 1915'e gelinceye kadar İttihat ve Terakkiciler de dahil, Osmanlı Devlet yöneticilerinin, Ermeni Meselesi'nin çözümü için çok uzun bir süre, gerektiğinde Ermeni silahlı ihtilal komiteleriyle dahi işbirliği yaparak, iyi niyetle çabaladıkları gerçeği de gözardı edilemez.¹⁰ Hınçak ve Taşnak tedhiş örgütlerini kurarak, İstanbul ve taşrada terör yaratan bazı Ermeniler özellikle İngilizler tarafından destekleniyorlardı. Bu terör geleneği

⁹ Bu konu hakkında bkz: Ali Karaca, *Anadolu Islahatı ve Ahmet Şakir Paşa (1838-1899)*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1993.

¹⁰ Ali Karaca, "Türkiye'de Ermeniler İçin Yapılan Reformlar (Örtülü Bir İşgale Doğru) ve Tehcir Gerçeği (1878-1915)", *Uluslararası Türk-Ermeni İlişkileri Sempozyumu 24-25 Mayıs 2001*, T.C. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, (Tertip komitesi Prof. Dr. Selçuk Erez ve Prof. Dr. Mehmet Saray), Üniversite Yayın no: 4305, İstanbul, 2001, s.169.

daha sonraki yıllarda da devam edecek, İttihat ve Terakki'nin liderleri ve önde gelenleri Ermeni teröristler tarafından katledileceklerdir.¹¹

Kamuoyundan saklanan ve bazı kütüphanelerden çalınarak yok edilen **bizzat Taşnak kaynakları, Çarlık Rusyası ve Batı emperyalizmi tarafından Türkiye'ye karşı nasıl kullanıldıklarını, işgal sırasındaki Ermeni mezalimini ve Türk ordusunun buna karşı verdiği haklı savaşı belgelerle ortaya koymaktadırlar.** Nitekim, soykırımı uğradıkları iddia edilen Ermenilerin ilk başbakanı Ovanes Kaçaznuni, **olayı bir savaş olarak değerlendirmekte ve emperyalistlere alet olduklarını** açıkça söylemektedir.¹² Ermeni soykırımının **büyük bir yalan, bir iftira olduğu**, 1915 olaylarını bizzat yaşamış, Taşnak hareketinin önde gelen isimlerinden olan Başbakan Ovanes Kaçaznuni'nin raporu **tehcir/relocation** kararının amacına uygun olduğunu yani, Osmanlı'nın katliam/kırım yapmadığını, Ruslarla birleşip kendi vatani Osmanlıyı arkadan vuran Ermenileri kontrol amacıyla **göç ettirdiğini** aslında Batılılar tarafından kışkırtılan Ermenilerin Müslüman nüfusu katlettiğini açıkça itiraf etmiştir.

Tarihin tanıklığına başvurduğumuzda Avrupa'nın siyasî planları neticesinde, Ermeniler de dahil olmak üzere diğer Hıristiyan unsurların kendi devletleri ile karşı karşıya getirildiğini ve sözde Ermeni soykırımı iddialarının gölgesinde kalanın **aslında Osmanlı'nın bu gayrimüslim unsurlarının Türklere karşı uyguladığı mezalimler ve katliamlar olmak üzere**¹³ birçok olumsuzlukların yaşanmasına sebebiyet verdiği görülmektedir.

¹¹ Talat Paşa Cinayeti için Türk Tarih Kurumu Ermeni Araştırmaları Başkanı Hikmet Özdemir'in Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde 21 Mart 2005 tarihinde düzenlenen "TALAT PAŞA CİNAYETİ" konferansının pdf formatındaki tam metni için bkz: <http://www.ttk.org.tr/templates/resimler/File/tpasa-cinayeti.pdf> Yine bu konferansın devamı niteliğinde 10.03.2006'da yapılan CEMAL PAŞA CİNAYETİ için bkz: <http://www.ttk.org.tr/templates/resimler/File/10mart2006.pdf>

¹² Ovanes Kaçaznuni, *Taşnak Partisi'nin Yapacağı Bir Şey Yok (1923 Parti Konferansı'na Rapor)*, çev: Arif Acaloğlu, Ermeni Belgeleriyle Ermeni Soykırımı Yalanı-1, İstanbul: Kaynak Yayınları, 22.basım Ocak 2009, s.11.

¹³ 1877-78 Türk Rus Savaşı'ndan sonra Rus-İngiliz rekabetinin Ermeni meselesini milletlerarası bir problem haline getirmesiyle misyoner okulları aracılığıyla Amerika ve Fransa'nın da Türkiye'de etkili olmalarıyla Ermeni terörünün başlaması ve Ermenilerin yaptığı katliamlar için bkz: Mehmet Saray, *Ermenistan ve Türk Ermeni İlişkileri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2003, s. 29-75.

1821-1922 yılları arasında Osmanlı Müslümanlarına karşı yürütülen ulus olarak temizleme işlemini ayrıntılarıyla inceleyen Justin McCarthy, Balkanlarda, Ortadoğu'da ve Asya'da milyonlarca Müslümanın öldürülmesi ve tehcir edilmesinin yanında Müslümanların maruz bırakıldıkları etnik ve dinsel kısımların nasıl ortaya çıktığını da araştırmıştır. Rus İmparatorluğu'nun yayılmacı siyaseti ve Balkanlarda yeni ulusların tarih sahnesine çıkışları, batılı kaynaklarda geleneksel olarak, Hristiyan ulusların bakış açısından anlatılmasına rağmen, Justin McCarthy'nin eseri *Ölüm ve Sürgün*'de bu gelişmeler, ilk defa olarak emperyalizmin, milliyetçiliğin ve etnik çatışmaların **gerçek kurbanı olan Türklerin** ve öteki Müslümanların bakış açısından anlatılıyor. Müslüman Türklerin Yunan ayaklanmasından 1922 yılına kadar ölüm telefati ve göçe çıkmaya zorlananlar sonuçta toplamda ölenler 5.060.000 ve göçe çıkanların 5.381.000 olduğu görülmektedir.¹⁴

Balkanlardaki Hristiyan topluluklardan Sırplar, Yunanlılar, Romenler ve Bulgarların Osmanlı'ya karşı yürüttükleri yıkıcı ve ayrılıkçı terör faaliyetlerini¹⁵ örnek alarak 1890'dan 1914 yılına kadar birçok isyan çıkaran Ermeniler, I. Dünya Savaşı'nın çıkmasını kendileri için **bir fırsat** olarak değerlendirecek ve savaş başladığında vatandaşı oldukları Osmanlı Devleti'ne karşı başta Rusya olmak üzere İtilaf Devletleri ile işbirliği içinde olacaklardı. Ermeni komitecileri, Ruslarla savaştan Osmanlı ordularını arkadan vurmak ve ikmal yollarını kesmek amacıyla silahlı isyanlara ve cinayetlere başladılar.¹⁶ Osmanlı Hükümeti bu durum karşısında I.Dünya Savaşı'nın başlarında ikazlar ve idari tedbirlerle olayları önlemeye çalışmıştır.¹⁷ Osmanlı Devleti'nin idari hayatında, zaman zaman Müslüman unsurlarına da uyguladığı zorunlu bir iskan

¹⁴ Tablo için bkz: Justin Mc Carthy, *Ölüm ve Sürgün*, (çev:Bilge Umar), İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1998, s.374.

¹⁵ Bu konuda bkz: Yılmaz Öztuna, *Avrupa Türkiyesi'ni Kaybımız Rumeli'nin Elden Çıkışı*, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı, Haziran 2006.

¹⁶ I.Dünya Savaşı sonrası ve İstiklal Harbi yıllarında da Ermeniler devlet aleyhine faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Ermeni Sorununun tarihsel gelişimi için bkz: Yusuf Halaçoğlu, *Sürgünden Soykırma Ermeni İddiaları*, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı, Şubat 2006. Ahmet Rüstem Bey, *Cihan Harbi ve Türk Ermeni Meselesi*, çev: Cengiz Aydın, İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2001.

¹⁷ Ermeni sorununu tarihi, diplomatik, hukuki ve insani boyutlarıyla ele alan kaynak için bkz: Bülent Bakar, Necdet Öztürk, Süleyman Beyoğlu (eds), *Tarihi Gerçekler ve Bilimin Işığında Ermeni Sorunu*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, Nisan 2007.

politikası olarak imparatorluk toprakları içinde sürgün, göçürme, başka bir bölgeye yerleştirme yani **tehcir/relocation** bu gelişmeler karşısında devletin mecbur bırakıldığı bir metot olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sadece Ermeniler Sürgüne Uğramadı

600 yıllık Osmanlı tarihi incelendiğinde, hemen hemen her dönemde çeşitli sebeplerle ortaya çıkan toplu hareket ve isyanlarda olaylara karışanların din ve etnik kökenine bakılmaksızın sürgün “relocation” cezasına çarptırıldığı görülecektir. I. Dünya Savaşı sırasında çıkarılan tehcir kanunu sadece Ermenilere uygulanmamış, Osmanlı Devleti’nde yaşayan her etnik grup gerektiğinde tehcir edilmiştir. Mesela savaş koşulları sebebiyle Suriye ve Medine’den çıkarılarak Anadolu ve Rumeli’ye geçici olarak iskan edilen Araplarla bazı Rumlar da uygulanan tehcir kanunundan etkilenmişti. Aslında Araplara uygulanan sevk ve iskan Ermenilere uygulanandan pek farklı değildir.¹⁸ Bu durum diğer çağdaşlarında olduğu gibi, Osmanlı Devleti’nin de klasik döneminde çeşitli sebeplerle tatbik ettiği **zorunlu göç ettirme ve iskan siyasetinin/relocation** bir devamıdır.¹⁹ Osmanlı Türkiyesi çağdaşı birçok devlette de görüldüğü gibi bu konuda geleneksel politika ve anlayışını sürdürmüştür. Bu tarihi uygulama ihtiyaç olduğunda Milli Mücadele ve Cumhuriyet yıllarında da yapılacaktır. Hatta yakın tarih birçok devletin benzeri uygulamalarıyla doludur. Burada tartışılacak konu **devletin niçin sürgün kararı aldığı, görevlilerin devrin hukukuna uyup uymadığı, uygulamadaki aksaklıklar, suistimallerin üzerine gidip gitmediği olmalıdır.**²⁰ Bu sebeple Ermeni sevk ve iskanı *relocation* veya tehcir olayını da bu çerçevede değerlendirmek gerekir.

Osmanlı Devleti’nin almış olduğu tehcir yani sevk ve iskan kararı ile bir kısım Ermeni vatandaşlarını geçici bir süre için ülkenin daha güvenli bir başka

¹⁸ I. Dünya Savaşı sırasında 27 Mayıs 1915 tarihinde çıkarılan tehcir kanunuyla Araplar’da tehcire uğramıştır. Arapların durumu ve Mondros Mütarekesi sonrası Ermeniler gibi tekrar geri dönüşlerini arşiv belgelerine dayanarak incelendiği kaynak için bkz: Süleyman Beyoğlu, “Ermeni Propagandasının Gölgelediği Gerçek: Tehcir Kanunu ve I.Dünya Savaşı’nda Arap Tehciri”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul: KOCAV Yayıncılık, sayı:11, Güz 2004, s. 30-52.

¹⁹ Bu konu hakkında bkz: Yusuf Haloçoğlu, *Facts on the Relocation of Armenians (1914-18)*, Ankara:TTK.

²⁰ Süleyman Beyoğlu, a.g.m. s.49.

bölgelerine göndermesi ve I. Dünya Savaşı sonunda isteyenlerin geri dönebileceğini göstermesi bile ortada bir soykırımın olmadığına dair en mantıksal çıkarımdır. Nitekim sürgüne gidenlerin bir kısmı eski yerlerine geri dönmüştür. Geri dönenlere her türlü yardım ve kolaylık gösterilmiştir.²¹

Tarihi verilerden anlaşıldığına göre; söz konusu tehcir önceden planlanmamış, fakat Ruslarla savaşa girilmesi üzerine ortaya çıkan durum, Ermenilerin düşmanla işbirliği yapması ve silâhlı isyana başlamaları gibi olayların zorlamasıyla uygulamaya konulmuştur. Bu işbirliğini, Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın yazışmaları da inkâr edilemeyecek biçimde ortaya koymaktadır.²²

Başta zorunlu bir iskân olan tehcir olmak üzere, Ermenilerle ilgili konularda, reform meselesi ile onun arka planını ve bu hususta daha önce yapılanları bilmeden ileri sürülen görüşler eksik ve yanıltıcı olacaktır. Kaynaklardan anlaşıldığına göre; Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında savaşa sürüklenmesi ve **bütün Osmanlı unsurlarının büyük acı ve facialar yaşamasının** başta gelen sebebi İngiltere ve Rusya başta olmak üzere, Avrupalı devletlerin izledikleri politika ve sergiledikleri siyasî tavidir. Bugün yapılan tartışmalarda ileri sürülen tez ve karşı tezler de, tamamen 1915-1922 senelerindeki gelişmelerin esas alındığı görülmüyor. **Günümüzde de Türkiye'nin aynı problemle karşı karşıya bırakılması Batılı devletlerin bu bölge siyasetleri üzerinde fazla bir değişim olmadığını göstermektedir.**²³

Yeniden Isıtılan Ermeni Sorunu

Bazı Batılı ve Ermeni çevreler iddialarını bu tarihi ve ilmi temellerden ziyade hatırat türü subjektif eser ve değerlendirmelere dayandırmakta ve tarihi

²¹ Ayrıntılar ve belgeler için bkz: "Osmanlı Belgelerinde Ermenilerin Sevk ve İskanı, (1878-1920), (yayına hazırlayanlar Recep Karacakaya, Hüseyin Özdemir, v.d.), Osmanlı Arşivi Daire Bakanlığı yayın no:91 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2007. Ayrıca bkz: Bülent Bakar, "Ermeni Tehciri Sonrası Geride Kalan Mallara Bir Bakış", *Tarihi Gerçekler ve Bilimin Işığında Ermeni Sorunu*, Bülent Bakar, Necdet Öztürk, Süleyman Beyoğlu(eds), ...s.235-252.

²² Ayrıntılar için bkz: Halil Kemal Türközü, *Osmanlı ve Sovyet Belgeleriyle Ermeni Mezalimi*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Yayınları, 2. baskı, 1983. Muhiddin Nalbantoğlu, *Rus Yarbayın Ağzından Türklere Karşı Ermeni Vahşeti Dün Türkiye Bugün Azerbaycan*, İstanbul: Toker Yayıncılık, gözden geçirilmiş 2. baskı, 2009.

²³ Ali Karaca, a.g.m., s.170.

seçici bir şekilde kendi menfaatlerine göre çarpıtarak kullanmaktadırlar. Bu açıdan **tarihi olaylar, belli bir sebep sonuç ilişkisi içinde değerlendirilmek ve kendi içinde tutarlılığı olan bir bütün olarak ele alınmak yerine, Ermenilerin işlerine gelen argümanları çekip çıkardıkları** bir bilgi ambarı olarak kullanılmakta, tarih adeta 1915'e hapsedilmektedir. Böylece Ermeni tehcirinin sebepleri ve tehcire *relocation* giden süreçte Ermeni örgütlerinin çıkardıkları isyanlar ve olaylar ile dönemin büyük devletlerinin Ermenilere yönelik politikaları unutturulmaya çalışılmakta ve Osmanlı Devleti'nin herhangi bir sebep yok iken Ermenileri 1915 yılında soykırıma tabii tuttuğu şeklinde bir senaryoyla Türk Milleti suçlanmaktadır. İnsanlığın en aşağılık, adi soykırım suçlusu zaman aşımına uğramayan, tarihsel ve kültürel olarak Türklüğe yapıştırılmaya çalışılan kara bir leke gibi tüm ulusa mal edilmeğe çalışılmaktadır. İlber Ortaylı'nın da belirttiği gibi, bir toplum için çok ağır bir suç ve suçlama teşkil eden soykırımın kabul edilmesi halinde geleceğin Türk nesillerine de ecdada da haksız bir yafıt yapıştırılmış olur.²⁴

Halbuki XIX.yüzyılın ikinci yarısında ve XX. yüzyılın ilk çeyreğinde, Türk milletinin yaşadığı sayısız olumsuzlukları, hatta Ermenilerin takındıkları uyuşmaz siyasi tavır ve silahlı eylemlerine rağmen, bu gelişmeleri konu edinen tarihi kaynaklar ve Türk folklorik değerleri, Türklere, gayrimüslimlere, özellikle Ermenilere karşı ırkçı nefret ve anti-Ermeni duygularının gelişmediği görülmektedir. Bunun aksine, başta Ermeni din adamları ve entellektüelleri olmak üzere, sıradan Ermenilerde de Türklere karşı derin bir nefret ve anti türkizm duygularının varlığı açıkça görülüyor.²⁵ Bu bağlamda, Türkiye'ye karşı faaliyet gösteren Ermeniler, özellikle Soğuk Savaş'ın sonuna doğru yani SSCB'nin son dönemlerinden itibaren Türkiye'ye isteklerini kabul ettirmek için Türkiye'nin kararlarına uymak zorunda kalacağı uluslararası örgütlere soykırım iddialarını kabul ettirme yönünde bir hedefe yöneldikleri izlenmektedir. Ermeniler ülke parlamentolarının aldıkları kararların Türkiye üzerinde çok fazla

²⁴ İlber Ortaylı, *Tarihimiz ve Biz*, İstanbul: Timaş Yayınları, 4.baskı Kasım 2009, s.198.

²⁵ Ali Karaca, a.g.m. s.170.

etkisinin olmayacağını bildiklerinden bilhassa uluslararası örgütlerin karar alması hedefine yönelmişlerdi.²⁶

Birçok Ermeni kaynağı, soykırım iddialarının Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi tarafından da kabul edildiğini yazarsa da şimdilik bu doğru değildir.²⁷ Ancak ülke parlamentolarının aldıkları kararlar Birleşmiş Milletler'de karar almada etkili olacağı için bütün bu çalışmalar BM'nin Ermenilerin soykırım iddialarını tanınması için birer hazırlık ve alt yapı aşaması olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'nin üyesi olmak istediği Avrupa Topluluğu'nda aldığı kararlarla Türkiye üzerinde yaptırım gücü olan uluslarüstü bir kuruluştur. Bu isteklerini, Türkiye'nin AT'ye tam üyelik başvurusundan hemen sonra, 1987'de Avrupa Parlamentosu'nda kabul ettiren Ermeniler, bunun yanısıra Birleşmiş Milletler'den de benzeri bir karar çıkararak hedeflerine varmak istemektedirler.

Avrupa Topluluğu / Birliği Ekseninde Ermeni Sorunu

Günümüze gelindiğinde Ermeni sorunu, 70 yıl aradan sonra Avrupa'nın politik gündemine yeniden girmiş bulunuyor. Ermeniler 1965 yılına kadar, tam 50 yıl soykırım iddiasında bulunmamışlardı. Yarım asır akla gelmeyen bir şey, nasıl olurda birden ortaya çıkmıştır sorusuna yanıt aradığımızda, Ali Tayyar Önder'inde belirttiği gibi, bunun nedeni, daha 1961 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılacağını ve Orta Asya'da 5 yeni Türk Devleti kurulacağını gören başta ABD olmak üzere Batı'nın, tarihi ve kültürel potansiyeliyle Türkiye'nin güçlenerek bu ülkelerin lideri konumuna gelmesini önlemeye; ayrıca, enerji rezervlerine el koyabilmek için, "yeni büyük düşman" ilan edeceği Müslüman ülkelerinin de

²⁶ Eçmiyazın Katogigosu I.Vazgen 1987'de resmen açıkça hedef gösterdiği bu iddialarını BM'ye kabul ettirmek istemektedir. Ali Arslan, *Kutsal Ermeni Papalığı Eçmiyazın Kilisesi'nde Stratejik Savaşlar*, İstanbul:Truva Yayınları, 2005, s. 146.

²⁷ Birleşmiş Milletlerde Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonuna 1985 yılında sunulan bir raporda, soykırım olayları arasında Ermeni soykırımı da sayılmaktaydı. Ancak bu rapor Alt Komisyon tarafından sadece not edilmiş ve herhangi bir karara konu teşkil etmemiştir. Normal olarak bu raporun kabul edilip bir üst organ olan İnsan Hakları Komisyonuna gönderilmesi, oradan da Ekonomik ve Sosyal Konseye ve sonunda BM Genel Kuruluna yollanması gerekirdi. Bu konuda bkz: Türkkaya Ataöv, *What Really Happened in Geneva: The Truth About the 'Whitaker Report'*, Ankara, 1986.

lideri konumuna gelmesini engellemek üzere, daha 1960 yılında planladığı Türkiye'yi çökertmeyi, bölmeyi öngören yeni politikasını yürürlüğe koymuş olmasındır.²⁸

Batıların somut ve çıkara dayalı bir hedefe yönelmeden, tarihsel olaylarla ilgilenmek ve açıklamalar yapmak alışkanlığı olmadığı tarihi gerçeğinden hareketle, Ermenilerle ilgili sistemli bir Batı politikasına dönüşen açıklama ve kararların, ne anlama geldiğini görmek zor değildir.²⁹ 1965 yılından itibaren 'Diaspora Ermenileri' birlik halinde Türkiye aleyhine propagandalara ve yukarıda anlatılan tarihi gerçeklerle ilgisi olmayan soykırım iddialarını yoğun bir şekilde dillendirmeye başladılar. Bilhassa, Türkiye 1959'da Londra ve Zürih Antlaşmaları'yla Kıbrıs konusunda önemli haklar elde edip prestijini arttırdıktan sonra, batılılaşma politikaları ekseninde Avrupa Ekonomik Topluluğu'na(AET) da üyelik için başvurup **bir Avrupalı devlet gibi AET'nin tüm kurumlarında yerini alarak üye olmak istemişti.**³⁰ Aslında, Türkiye daha ilişkilerinin başlangıcında böyle bir siyasi irade gösterip bir Avrupalı devlet gibi üyelik istemişe de, bunun yerine, **AET'nin tercihi doğrultusunda geleneksel Avrupa sömürsününün kapsamını genişleterek eski sömürgeler ile ortak üyelik için düzenlemeler yapılmasına imkan sağlayan ve Avrupalıların eski sömürgeler ile ilişkilerini düzenleyerek ortak üyeliğe zemin hazırlayan 238. maddesi**³¹ üzerine oturtulmasına razı olmuştu. Bu dikkat çekici hususu Türkiye'de ilk defa kitabında yazan Prof.Dr. Ali Arslan'ın da belirttiği gibi; daha ilişkilerin ilk başlangıcındaki bu olay bile Avrupalıların tarihi sömürgeci zihniyetleriyle, Türklere hangi perspektiften baktığı ve asla kendilerine eşit görmedikleri Türkiye ile ilişkilerini böyle bir zemin üzerine temellendirildiği anlaşılmaktadır.

²⁸ Ali Tayyar Önder, *Türkiye'nin Etnik Yapısı*, Ankara: Kripto Yayınları, 46. baskı, Nisan 2009, s.62

²⁹ Metin Aydoğan, *Avrupa Birliği'nin Neresindeyiz...*s.402

³⁰ 31 Temmuz 1959 tarihinde Türkiye, AET'yi kuran Roma Anlaşması'nın 237. maddesine dayanarak üye olmak için müracaat etmişti. Bkz: Ali Arslan, *Efendi ve Uşak Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*, İstanbul: İskenderiye Yayınları, 2008, s.59. 1957 yılında yapılan AET Roma Antlaşması'nın 237 ve 238 maddeleri için bkz: İsmail Soysal, *Türkiye'nin Uluslar arası Siyasal Bağlıları Cilt II(1945-1990)*, Kesim A(Çok Tarfalı Bağlılar), AKDITYK Türk Tarih Kurumu Yayınları XVI. Dizi-sa.38a Ankara: TTK Basımevi, 1991, s.654.

³¹ Ali Arslan, a.g.e., s. 57-58.

Türkiye'nin 1963'te Ankara Antlaşması ile, sanki Avrupa'nın eski bir sömürgesiymiş gibi, AET'ye ortak üyelik statüsünü kabul etmesinden hemen sonra, Ermeni patriklerinin Avrupalı olmaya çalışan Türkiye'ye karşı çok boyutlu bir savaş açmaları da oldukça dikkat çekicidir. Bilal Şimşir'e göre bu yeni savaş şu şekilde tekerrür etti: "Türk ulusunu, sözde soykırımı yapmakla suçlayan sistematik yayınlar yapılması ve amansız bir propaganda kampanyası yürütülmesi; görünürde sözde soykırım kurbanlarının hatırasını yaşatmak için, aslında ise Türk ulusuna karşı kin ve düşmanlık duygularını kamçulamak amacıyla çeşitli ülkelerde soykırım anıtları dikilmesi; Türk kuruluşlarına ve Türk diplomatlarına karşı silahlı bombalı saldırılar düzenlenerek diplomatlarımızın ve aile üyelerinin sadece Türkiye'yi yurtdışında temsil ettikleri ve Türk vatandaşı olmalarından dolayı şehit edilmesi; Ermeni iddialarının siyasi platforma taşınması ve çeşitli ülkelerin yerel ve ulusal meclislerine 'soykırımı tanıma' kararları çıkartılması; AB organlarının Türkiye'ye karşı birer baskı aracı olarak kullanılması; Türkiye içinde filizlenen bazı işbirlikçilerin ve yayın araçlarının Ermeni emelleri için kullanılması."³²

1964 yılında ilan edilen bu yeni Ermeni savaşı, o gün bu gündür çeşitli aşamalardan geçerek günümüze kadar ulaşmıştır. Patriklerin çağruları üzerine 1964'de sistematik olarak başlatılan propaganda kampanyalarına şahsen de yakından tanık olan Bilal Şimşir, *Ermeni Meselesi 1774-2005* adlı kitabında konuyu tarihsel kökenleri, Amerika'da Ermeni propagandası, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Dönemi'nde Ermeni meselesi, Ermeni terörü kurbanları Türk şehit diplomatlar ve AB'ye üyelik sürecinde Ermeni meselesi çerçevesinde ayrıntılarıyla işlemiştir.

Olaylar ve gelişmeler, geçmişten gelen ve bugünü kapsayan bir bütünlük içinde ele alındığında, ileri sürülen savların, 4T planı, "Terör, Tanıma, Tazminat, Toprak", çerçevesinde uygulamaya konulduğu anlaşılmaktadır. Ermeni

³² Bu son madde, Atatürk'ün 23 Temmuz 1919 günü Erzurum Kongresi'ndeki konuşmasını akla getiriyor. Orada Atatürk şöyle diyor: "...Şurada acıklı bir hakikat olmak üzere arz edeyim ki, memleketimizde külliyetli miktarda yabancı parası ve birçok propagandalar cereyan ediyor. Buradaki gaye, pek aşikardır ki, milli hareketi neticesiz bırakmak, milli emelleri felce uğratmak, Yunan, Ermeni emellerini ve vatanın bazı kısımlarını işgal gayelerini kolaylaştırmaktır" Tarihin bir tekerrürü olarak Ermeni isteklerini kolaylaştırmak için bugün de Türkiye'de külliyetli miktarda yabancı para mı dolaşıyor acaba? Bkz: Bilal Şimşir, *Ermeni Meselesi, 1774-2005*, İstanbul: Bilgi Yayınevi, 4.basım Temmuz 2007, s.226 - 227

soykırımını dünya kamuoyuna terörle tanıtmak, yani 4T planıyla 3T isteklerini gerçekleştirmeyi hedeflemektedirler. Ermeni terörüne açıktan veya gizli olarak destek veren Rusya, ABD, Fransa, Yunanistan ile Kıbrıs Rum Kesimi, Suriye ve Lübnan başta olmak üzere birçok Avrupalı devlet Ermenilere destek olmakta ve sempati duymaktadırlar. İslam alemine asırlarca liderlik yapan Osmanlı İmparatorluğu'na karşı antipatisi olan Hıristiyan ülkeleri, yapılan propagandalar neticesinde haksızlığa uğradıklarını zan ettikleri Ermenilerin giriştikleri terör hareketlerine karşı antipati de duymamışlardır.³³

Türkiye'nin ABD ve AB ile Kıbrıs konusu üzerinden başlayan endişelerinin arttığı, Türkiye'nin bu hususta kendi politikalarını oluşturma çabalarına girdiği bir dönemde, Batı'nın kontrolündeki Ermeni kiliselerinin ve Ermenilerin Türkiye karşıtı politikalarının kuvvet bulması³⁴ Türkiye- AT/AB ilişkilerini de başka bir mecraya yöneltti. ASALA³⁵ 1975 yılında Beyrut'ta, PKK aynı yıl Suriye Bekaa'da kurularak her iki örgüt de şaşırtacak bir hızla güçlenip uyguladıkları terörle, Türkiye'ye ciddi zararlar verdi.³⁶ Türk diplomatlarına karşı silahlı-bombalı saldırılar ilk önce ABD'de başladı daha sonra çünkü AT bugünkü AB ülkelerinde yoğunlaştırıldı.³⁷ Bu durum, 4T planının birinci aşaması olan terör safhasını oluşturdu. AB üyeleri arasında Türk diplomatlarına karşı en fazla Ermeni saldırısı Fransa ve Avusturya'da olmuştur. Hele Fransa 8 saldırı, 17 ölü ve 71 yaralı ile başı çekmiştir.³⁸

³³ Mehmet Saray, a.g.e. s.134.

³⁴ Ali Arslan, *Kutsal Ermeni Papalığı Eçmiyazin Kilisesi'nde Stratejik Savaşlar*, s. 157.

³⁵ ASALA, Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Örgütü, 1975 yılında Lübnan'da kurulmuştu. Francis P. Hyland, *Armenian Terrorism, The Past, The Present, The Prospects*, Oxford: Westview Press, 1991, s.26.

³⁶ Bu hususta detaylar için bkz: Ercan Karakoç, *Türk Basınında Ermeni Terörü (1973-1984)*, M.Ü.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi A.B.D., Doktora Tezi, 2008.

³⁷ İlk Ermeni anıtı ABD'de dikildiği gibi, Türk diplomatlarına karşı ilk Ermeni cinayeti de ABD'de işlendi. 27 Ocak 1973 günü, Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydar ile yardımcısı Konsolos Bahadır Demir, California'nın Santa Barbara kasabasında Mıgırdiç Yanıkyan adlı Ermeni tarafından katledildiler. Bu çifte cinayetten iki yıl sonra bu defa Avrupa'nın göbeğinde Türk büyükelçileri ve yakınları arka arkaya şehit edildiler yada yaralandılar. Ermeniler tarafından şehit edilen diplomatlarımız için bkz: Bilal Şimşir, *Şehit Diplomatlarımız*, 1.-2. kitap, İstanbul: Bilgi Yayınevi, 2000.

³⁸ Avrupa'daki saldırıların kısa dökümü için bkz: Bilal Şimşir, *Ermeni Meselesi 1774-2005*, İstanbul: Bilgi Yayınevi, 2005, s. 231-234.

Fransa bugün Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkanlara da elebaşılık etmektedir ve onu Avusturya izlemektedir. Dün Ermeni cinayetlerine göz yummuş olan bu iki ülkenin bugün Türkiye'nin AB üyeliğine şiddetle karşı çıkmaları acaba birer raslantı mıdır?

ASALA'nın 10 yıl süren silahlı saldırı ve terör döneminden sonra 1985'te, 4T Planına uygun olarak Ermeni savları siyasallaşmış ve bu tarihten sonra AT/AB başta olmak üzere hemen tüm batılı devletler "Ermeni soykırımı" kararları almaya başlamışlardı. AB ülkelerinden ilk olarak Yunanistan Parlamentosu'nun 25 Nisan 1996 tarihli kararıyla 24 Nisan Ermenilerin Türkler tarafından soykırımını anma günü olarak belirlenmiştir.³⁹ Dikkati çeken bir hususta, parlamentolarda tartışılırken, aşağıda ayrıntılarla inceleyeceğimiz Ermeni soykırımına dair alınan Avrupa Parlamentosu 1987 kararının referans gösterilmesidir.

ASALA terör eylemlerinin aniden durması ve ardından teröre gerekçe oluşturan dayanaksız, asılsız ve tarihi gerçeklere uymayan savların meşru siyaset haline getirilerek uluslararası politik zemine çekilmesi; Ermeni konusunun, Batı politikalarına önceden programlanarak yerleştirildiğini ve bunun Türkiye'ye karşı siyasi bir baskı unsuru olarak kullanılacağını gösteriyordu.⁴⁰

Bu bağlamda, Ermeni meselesini tarihsel süreçte sınıflandırırken 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşından sonra emperyal güçlerin yaratıp, etnopolitik bir hüviyete dönüştürerek yönlendirdikleri Ermeni sorununun başlangıcından Kurtuluş Savaşı zaferiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadarki evresini **Birinci Dalga**; Cumhuriyet döneminde geleneksel olarak Türklerin unuttuğu, toplumsal hafızasından adeta sildikleri sorun, diaspora tarafından tarihsel gerçeklikten uzak yalanla yoğurup yeniden kurgulanarak aktarıldığı her kuşakta kin katsayısının artışına paralel gerek Ermenistan'da gerekse diasporada yaşanan her türlü olumsuzluğun nedeni olarak gösterilmesiyle ortalama Ermeni algısında Türk imajı her türlü kötülüğün ve olumsuzluğun simgesine

³⁹ Yunanistan'ın ardından Belçika Senatosu, Fransa, İsveç, Almanya, Avusturya'da ve Roma Şehir Meclisi de soykırımı tanıyan yasalar çıkarmışlardı. Ermeni soykırımını tanıyan devletlerin tam listesi ve ayrıntılar için bkz:Ermeni Araştırmaları Resmi web sitesi http://www.eraren.org/bilgibankasi/tr/index1_2_4.htm

⁴⁰ Metin Aydoğan, a.g.e. , s. 399.

dönüşerek aktarılan Türk düşmanlığı ve **mağduriyet politikası** Ermeniler tarafından ustaca kullanılarak⁴¹, Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında düğmeye yeniden basılmasıyla 1974'ten 1983 Paris Orly Havaalanı katliamına kadar geçen süreci **İkinci Dalga** olarak görebiliriz. Bu dönemde Türk diplomatlarına haince pusu kurularak katledilmesi ve terör olaylarının başlaması, Taşnak terör geleneğinin mirasçısı ASALA ve Ermeni Soykırımının Adalet Komandoları tarafından gerçekleştirilen suikast ve saldırıları kapsamaktadır ki bu 4T planının terör kısmını oluşturmuştur.⁴² Terörle dünya kamuoyuna tanıtılan sözde Ermeni soykırımı iddialarının tanıma aşaması olan içinden geçtiğimiz ve halen yaşanan süreç **Üçüncü Dalga'dır**. Üçüncü dalga bombaların atılmadığı, kurşunların sıkılmadığı, büyükelçiliklerin basılmadığı bir evredir ki burada işler **politik platformlarda, parlamentolarda** halledilip XX. Yüzyılın ilk soykırımını Türklerin yaptığı iddia edilerek Türklerin bunu kabul etmesi istenmektedir.⁴³ Nefrete dayalı bu Ermeni terörünün hemen ardından siyasal kanallarla bunu Türkiye'ye kabul ettirmek için yoğun bir uğraş verilmektedir.⁴⁴ Nitekim, şehir meclislerinde,ülke parlamentolarında, Avrupa Birliği'nin Parlamentosu'nda, Türklerin Ermeni soykırımının sorumlusu olduklarına ilişkin yasa tasarıları onaylanmakta ve yürürlüğe girmektedir. Türklerin Ermeni soykırımını tanıyarak kabul etmesi ve gereğini yapmaları için devlet parlamentolarında ve Avrupa Parlamentosu'da Ermeni soykırımı Türkiye'ye dayatılmaktadır.

Ermeni diaspora kuruluşlarının faaliyetlerini arttırmaları, çeşitli ülkelerin parlamentolarından birbiri ardına Ermeni soykırım yasalarını geçirmeleri ve Avrupa Parlamentosu'nun aldığı kararlar sayesinde Ermeni iddiaları, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinde baskı unsuruna dönüşmüş

⁴¹ Bu konu hakkında bkz: Ümit Özdağ, Özcan Yeniçeri, *Ermeni Psikolojik Savaşı*, Ankara: Kripto Yayınları, Mayıs 2009. Erol Göka, "Ermeni Sorunu'nun (gözden kaçan) Psikolojik Boyutu", *Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Resmi web sitesi: www.ERAREN.Ermeni Sorunu Temel Bilgi ve Belgeler.mht*

⁴² Planlı, programlı, sistematik ve belirli bir amaca yönelmiş Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye'si dönemlerindeki Ermeni Terörünün, terörizm ve uluslararası terörizm kavramları bağlamında analizi için bkz: Yücel Acer, "Terörizm Kavramı Açısından Ermeni Terörü ve Genel Nitelikleri ", *Ermeni Araştırmaları*, Kış 2003, cilt :2, sayı: 8, s. 114-136.

⁴³ Hüseyin Özbek, "Üçüncü Ermeni Dalgası Sınırları Zorlarken", *Yeniçağ*, 23.09.2008.

⁴⁴ Bu konu hakkında tüm detaylar için bkz: Ümit Özdağ, Özcan Yeniçeri, *Ermeni Psikolojik Savaşı*, Ankara: Kripto Yayınları, Mayıs 2009.

durumda ve bazı ülkelerin Türkiye'ye karşı kullandıkları bir araç haline gelmiş bulunmaktadır. Özellikle Türkiye'nin AB'ye girmesini istemeyenlerin bu konuyu kullanarak politika yapmalarından, öteki hatta düşman olarak görülen Türkiye'ye karşı, hem kendileri hem de Ermeniler kazanç elde etmektedirler.⁴⁵ **Türkiye-AB ilişkilerinde Avrupa Parlamentosu'nun kararlarına atıfla, Türkiye'nin önüne tam üyelik koşulu olarak bu iddiaların kabulü ve soykırımın tanınması meselesi getiriliyor.**⁴⁶ Böylece, Ermeni iddiaları Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecine bağlanarak, **Avrupa Parlamentosu aracılığıyla direkt veya dolaylı yollardan** çeşitli kılıflarda, tam üyelik koşulu olarak bu iddiaların kabulü ve sözde Ermeni soykırımının tanınması isteniyor.

Avrupa Parlamentosu'nun Ermeni Soykırımını Tanıyan Kararları

1980'lerden itibaren Türkiye'nin AT/AB ile ilişkilerinde belirleyici bir rol oynayan AP, özellikle Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na üyelik için resmen başvurusundan sonra önemli kararlar alarak gündem yaratmıştı. AB içindeki kurumsal değişimlerle Avrupalıların iradesinin temsil edildiği Avrupa Parlamentosu'nun yetkilerinin de aşamalı olarak 1980 sonrası dönemde artırıldığı ve buna paralel gücünü Türkiye üzerinde göstermeye çalıştığı da görülmektedir.⁴⁷ **AB'nin Türkiye'den taleplerinin, anlaşılır, diplomatik dilden uzak, en açık ve oldukça kaba biçimde dile getirildiği kurum Avrupa Parlamentosu olduğu ve aldığı kararların daha sonraki süreçte Konsey veya Komisyon kararı olarak çıktığı gözlenmektedir.** Dolayısıyla, AB'nin Türkiye'ye yönelik tutumunu ve politikalarını analiz etmek için AP kararlarından faydalanmak gerekmektedir.

Bu konuda Bilal Şimşir'in de belirttiği gibi; "*Biz, 1987'de AB'ye üyelik için resmen başvuruda bulunduk. O dönemden itibaren Avrupa, "bunlara ne kadar baskı yapabilirsek, kârdır," diye düşünerek, ne kadar küflenmiş dosya*

⁴⁵ Ali Arslan, *Kutsal Ermeni Papalığı Eçmiyazın Kilisesi'nde Stratejik Savaşlar*,...s.146.

⁴⁶ Kamer Kasım, "Ermeni Sorunu'nun Uluslararası Boyutu... İddialar Türkiye'ye Engel ", *Cumhuriyet Strateji Dergisi, Özel Ek Ermeni İddiaları ve Şehit Diplomatlarımız*, yıl: 2, sayı: 95, 24 Nisan 2006, s. 14.

⁴⁷ AB'nin kurumsal reformları için bkz: Emel Poyraz, *Avrupa Birliği'nin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, s. 149-199.

varsa, raftan indirip karşımıza koymaya başladı. Özellikle Avrupa Parlamentosu bu konuda kararlar aldı. Ama bizim gazeteler bu kararları görmezden geliyor, ya es geçiyor ya da kırparak yayımlıyorlar. Haber ortaya çıktığı zamanda, 'merak etmeyin, AP'nin kararı önemli değildir, esas olan komisyonun kararlarıdır,' diyerek bizim kamuoyunu yatıştırıyorlar. Fakat sonra bakıyoruz ki Avrupa Parlamentosu 'nun kabul ettiği bir karar, mesela beş yıl sonra, AB'nin kendi içindeki karmaşık karar alma sürecinde bu sefer karşımıza komisyon kararı olarak çıkıyor.'⁴⁸

Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu'nun kararlarını Türkiye'de sandığının aksine hiçbir zaman boş saymıyor, dikkate alıyor, yaptığı incelemelerde, hazırladığı raporlarda mutlaka AP'nin kararlarına atıfta bulunuyor. Türkiye'de AP'nin kararları her ne kadar tavsiye kararlarıdır denilse de bu kararlar Avrupa müktesabatının bir parçası olarak önemlidir ve bu kararlara atıf yapılarak AB'nin diğer kurumları tarafından da benzer kararlar alınmaktadır. Diğer taraftan Avrupa Komisyonu bir karar kabul ettiği zaman, üyeliğe aday ülkelere "madem ki AB'ye üye oluyorsunuz, öyleyse siz de bunları kabul edin" diye karşınıza dikiliyorlar.⁴⁹ Bu çerçevede AP'nin Ermeni sorunu hakkında aldığı kararlar da AB'nin Ermeni sorununa yaklaşımını belirleyen en önemli kriterlerden biri olarak görülebilir.

18 Haziran 1987 Tarihli Referans AP Kararı

Avrupa Parlamentosu, "1915-1917 yıllarındaki Ermeni olaylarını, Birleşmiş Milletler'in 9 Aralık 1948 tarihli kararındaki soykırım tanımına uygun bulur ve ilan eder, Türk hükümetinin de bunu kabul etmesini ister. Türkiye'nin bu olguyu reddetmesinin Avrupa Topluluğu üyeliğinin kesin engeli olduğunu açıklar"⁵⁰ şeklindeki Ermeni soykırımını tanıyan kararını, ASALA'nın silah bırakmasından hemen sonra aldı.

⁴⁸ Bilal Şimşir, "Ödünün Sonu Gelmez", *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, Özel Ek Ermeni İddiaları ve Şehit Diplomatlarımız, yıl: 2, sayı: 95, 24 Nisan 2006, s.10.

⁴⁹ Bkz: a.g.m. s.10.

⁵⁰ Ayrıntılar için bkz: *European Parliament Resolution on a Political Solution to the Armenian Question*, Doc. A2 - 33/87.

Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na tam üyelik başvurusunun ardından Ermeni sorununa ilişkin olarak kabul ettiği 18 Haziran 1987 tarihli bu kararı, daha sonra alınacak kararlara, hazırlanacak raporlara referans kaynağı olacağından konuyla ilgili en kapsamlı karardır ve zamanlama açısından da oldukça dikkat çekicidir.⁵¹ Dolayısıyla, çalışmanın bu bölümünde kararın tümü ele alınacaktır.

Bu karar, AP'nda konuyla alakalı daha önce verilen önerge, yazı teklifleri ve raporlara atıf yaparak, Ermeni sorunuyla ilgili önyargılı biçimde, Türkiye'yi oldukça rahatsız eden hükümler içermekteydi. Kararda Ermeni tarafının, 1915 olaylarını 1948 Birleşmiş Milletler Sözleşmesi kapsamında **planlı bir soykırım olarak değerlendirdiği**, Türk Devleti'ninse soykırım suçlamasının asılsız olduğu gerekçesiyle reddettiği vurgulanmaktadır. Karara göre, AP Türkiye'de yaşayan Ermeni halkının etnik, dil ve din bakımından azınlık kimliğinin tanınmasının, kendi tarihlerinin kabulüyle başlayacağına emindir.

Aynı şekilde kararda; E.) *Türk Hükümetinin bugüne kadar 1915 yılındaki soykırımı tanımayı redederek, Ermeni halkını, kendi tarihlerine sahip olma hakkından mahrum etmeye devam etmekte olduğunu; F.) Tarihsel olarak kanıtlanmış olmasına rağmen, Ermeni soykırımını şu ana kadar ne siyasi bir mahkumiyet konusu olduğu, ne de herhangi bir tazminat alındığı; G.) Ermeni soykırımının Türkiye tarafından tanınmasının, Ermenilerin manevi itibarlarını iade etme yolunda tamamen bir insani hareket olarak Türk Hükümetine onur sağlayabileceğinin görülmesi gerektiği; H.) 1973 ve 1986 yılları arasında masum insanların ölümü ve yaralanmasıyla sonuçlanan saldırılar tamamen esefle karşılandığı ve mahkum edildiği; 12.maddede tekrar ele alınan konu terörden sorumlu kendi halkını temsil etmeyen tecrit olmuş Ermeni grupların bu düşüncesiz terörlerinin Ermeni halkının önemli bir çoğunluğu tatafindan hoş karşılanmadığı belirtilerek ve kınanmakta; I.) Türk hükümetlerinin Ermeni sorunu üzerine takındığı sert tutumun hiçbir şekilde tansiyonu düşürmeye yardımcı olmadığı, hususları üzerinde durularak karar maddeleri şöyle sıralanmıştır:*

⁵¹ Bu karar Özal Hükümeti döneminde 14 Nisan 1987 tarihinde tam üyelik başvurusunun ardından alındı. Türkiye'nin AT'ye üyelik müracaatı öncesi ve sonrası her iki taraf içindeki siyasi gelişmeler ve ezber bozan dikkat çekici tespitler için bkz: Ali Arslan, *Efendi ve Uşak*,.. s. 126-149.

1. madde de AP; *Ermeni sorununun ve Türkiye'deki azınlıklar sorununun, Türkiye ve Topluluk arasındaki ilişki çerçevesinde yerinin yeniden belirlenmesi gerektiğine inanmakta; demokrasinin sağlam bir zemine oturtulmasının ancak bir ülkenin tarihinin kendi etnik ve kültürel çeşitliliğinin kabulü ve geliştirilmesiyle mümkün olacağına işaret etmektedir.*

2. madde de *Osmanlı sınırları içinde yaşayan Ermenilerin 1915-1917 yılları arasında maruz kaldıkları trajik olayların, 9 Aralık 1948 tarihli BM Genel Kongresi'nce soykırım suçunun önüne geçilmesi ve bu suçun infazı üzerine benimsenen kararı çerçevesinde, soykırım suçu teşkil ettiğine inanmaktadır, ancak günümüz Türkiye'sinin, Osmanlı İmparatorluğu Ermenilerinin yaşadığı trajediden sorumlu tutulamayacağı bilincindedir ve günümüz Türkiye'sine yöneltilen ne siyasi, ne de yasal yada maddi iddiaların, bu tarihi olayın soykırım hareketi olarak tanınmasından kaynaklanmayacağını vurgulamaktadır.* Bu maddenin oldukça titizlikle hazırlandığı ve diplomatik formülasyonlarla soykırım ifadesi yerine Türkiye'nin savunduğu geçmişin trajik olayları terimi kullanılmıştır. AP burada, günümüz Türkiye'sinin Osmanlı'nın yaptığı trajediden sorumlu tutulamayacağı belirtilerek Türkiye'nin soykırımı kabulünü kolaylaştırıcı, teşvik edici ve güvence verir görüntüsüne büründüğü izlenimi vermektedir. Bir başka deyişle, Türkiye'nin geçmişin trajik olaylarından sorumlu tutulamayacağı ifade edilerek soykırımı tanınmasının siyasi, hukuki ve maddi talepler doğurmayacağı aldatmacasıyla Türkiye'nin Ermeni soykırımını tanınmasını kolaylaştırmaya çalışmaktadır. *Her ne kadar Türkiye içinde de bazıları, soykırımı iddiasını kabul etmemizin geriye yürüyen tazminat yükümlülüğü getirmeyeceğini söylüyorsa da; bu gibi talepler her zaman ve değişen zeminde ileri sürülebilir ve kabul ettirilebilir.*⁵²

3. madde de AP Konsey'e, 1915-1917 yılları arasında Ermenilere karşı gerçekleştirilen soykırım hakkında günümüz Türkiye hükümetince kabulü ve Türkiye ile Ermeni temsilcileri arasında kurulacak politik bir dialogun geliştirilmesi için çağrıda bulunmaktadır.

4. madde de AP, Türkiye'nin Topluluğa girme olasılığının önünde *aşlamaz engeller* olarak şunları sıralamaktadır: *Günümüz Türk hükümetinin, Jön Türk hükümetinin Ermeni halkına karşı yaptığı soykırımı kabul etmeyi*

⁵² İlber Ortaylı, *Tarihimiz ve Biz*,...s.198.

*reddetmesi; Yunanistan ile arasındaki fikir ayrılıkları yüzünden uluslararası yasalara uymadaki isteksizliği; Kıbrıs'ta Türk işgal kuvvetlerinin müdahalesi ve Kürt sorununun varlığını reddetmesi; Gerçek parlamenter demokrasinin eksikliği; Bireysel ve toplumsal özgürlükler, özelde ise dinsel özgürlük konusundaki başarısızlığı.*⁵³

AP kararın kalan diğer maddelerinde ise özetle Türkiye'de yaşayan Ermeni azınlığın kimlik, dil, din, kültür ve eğitim sistemleri dikkate alınarak adil bir muamele görmeleri isteniyor. Türkiye'de Ermenilere ait anıtların ve dinsel mimarı mirasın bakımı ve korunması için de uyarılarda bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'yi, 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nın 37 ve 45 arasındaki maddelerinde şart koşulan ve üstelik Topluluğun hemen hemen bütün üyelerince imzalanan gayrimüslim azınlığın haklarının korunması için hazırlanan koşullara sadakatle uymaya davet etmektedir. Ayrıca AP, Topluluğa Türkiye ile yapılan Ortaklık Antlaşması'nın kültürel sahaya doğru genişletilerek antik çağdan kalma Hristiyan, Hitit, Osmanlı gibi diğer medeniyetlere ait kültürel ve tarihi mirasın korunmasına çağrı yapmaktadır.⁵⁴

1987 kararının 10 ve 11. maddelerinde, İran ve Sovyetler Birliği, Ermeni nüfusa olan olumsuz tutumları nedeniyle eleştirilmekte; İran'a, Ermeni toplumuna yönelik Ermenilerin kendi inanç kurallarına göre dil ve eğitimlerine saygılı olmaya davet ederken, Sovyetler Birliği de insan hak ve özgürlükleri ihlalden dolayı kınanmaktadır. 12. maddede, Ermeni halkını temsil etmeyen tecrit olmuş grupların gerçekleştirdiği her türlü baskı ve terörü şiddetle kınayarak Ermeni ve Türk halkları arasında bir uzlaşma istenmekte; 13.maddede, Topluluğa üye ülkeleri, 20. yüzyılda özellikle *Ermeni ve Yahudilere* karşı gerçekleştirilmiş katliam ve suçların anısına bir günün ithaf edilmesi için davet etmektedir. Bu çerçevede AP, 1987 kararıyla Ermeni ve Türk halkları arasındaki görüşmeleri cesaretlendirme inisiyatifi için önemli bir yardımda bulunacağını da ilan etmiştir.⁵⁵

⁵³ 1987 gibi erken bir tarihte AP tarafından ifade edilen **bu aşılabilir engeller** Türkiye-AB ilişkileri için tüm derinliğiyle hala geçerliliğini korumaktadır.

⁵⁴ *European Parliament Resolution on a political solution to the Armenian question*, Doc. A2-33/87, maddeler 5-6-7-8-9.

⁵⁵ A.g.k. maddeler 10-11-12-13-14.

Türk Milleti, yazılı-sözlü bir kültürel-tarihsel alt yapısının olmadığı, hukuksal olarak da zaman aşımına uğraması mümkün olmayan insanlığın en adi ve yüzkızartıcı suçu soykırım ile suçlanmaktadır. Üstelik tarihi, hukuksal ve ilmi hiçbir dayanağı olmayan, Türklerin Ermenileri soykırımı uğrattığı ve bundan sadece Osmanlı Devleti'nin sorumlu tutulacağı gibi varsayımla soykırımı kabul ettirmeğe çalışmak mantık dışıdır, gayri ahlakidir.

Gündüz Aktan'ın da belirttiği gibi Osmanlılarda Nazilerin Yahudilere karşı duyduğu anti-semitizme benzer bir anti- Ermenizm, bir başka deyişle Ermenilere karşı ırkçı bir nefret bulunmadığından tehcir/relocation, Ermenileri grup olarak yok etme amacıyla yapılmamıştır. Tehcir kararı, Ermenilerin Rusya ile tarihi anlaşmalarla teyit edilen dostluk ve işbirliği çerçevesinde Rus işgal ordularıyla birleşip Osmanlı ordularına karşı başlattıkları hareketi önlemek ve 'vilayat-ı sitte' denen Doğu bölgesindeki nüfusun %84'ünü oluşturan Türk ve Müslümanları, **Balkanlardaki gibi soykırım boyutlarında bir etnik temizlikle yok edilmesine engel olmak için alınmıştır.** Tehcirin nedeni bir yandan askeri gereklere, öte yandanda, Balkanlarda yapılamayan Türk-Müslüman nüfusun varlığını savunmaya dönüktür.⁵⁶

Yunan-Ermeni İşbirliği

Ermeni soykırımının Avrupa Parlamentosu'na tanındığı 18 Haziran 1987 tarihli yukarıda incelenen bu kararın 4.maddesinde aynı zamanda Yunan ve siyasi Kürtçülerin istekleri de dikkate alınarak "*Jön Türk hükümeti tarafından Ermenilere karşı uygulanmış olan soykırımın kabul edilmemiş olması; Yunanistan ile varolan görüş ayrılıklarında uluslararası hukuk kurallarını uygulamaya istekli olunmaması; Kıbrıs'ta işgalci Türk kuvvetlerinin muhafaza edilmesi; Kürt sorununun varlığının inkar edilmesi; gerçek parlamenter demokrasinin bulunmaması, bireysel ve kollektif özgürlüklere, özellikle dinsel özgürlüğe saygı gösterilmemesi olarak sayılan bu unsurlar,*

⁵⁶ Ermeni sorununun hukuksal boyutunu Devletler Hukukuna göre ayrıntılarıyla analiz eden Gündüz Aktan'da ortada uluslar arası hukuka göre de bir soykırım suçu olmadığı bilimsel verilerle ispatlamaktadır. Ayrıntılar için bkz: Gündüz Aktan, "Ermeni Sorununun Hukuksal Boyutu Devletler Hukukuna göre Ermeni Sorunu", *Ermeni Araştırmaları Enstitüsü*, www.ERAREN-gündüz aktan.mht

Türkiye'nin Topluluğa katılmasını önleyen 'aşılmaz engeller' olarak tanımlanmaktadır.⁵⁷ AP tarafından tespit edilen bu sorunlar süreç içinde siyasallaştırılmak suretiyle bütün ağırlığıyla ve derinliğiyle Türkiye'nin önüne getirilmektedir.

O tarihte bu karar TBMM'de tartışılmış ve şiddetle kınanmıştı.⁵⁸ Dönemin dışişleri bakanı'nın konuya yaklaşımı şöyledir: "Avrupa Parlamentosunda kabul edilen tarihi gerçeklere tamamen aykırı, tek yanlı ve ülkemiz hakkında haksız isnatlarla dolu kararı hükümet olarak esefle karşılıyor ve reddediyoruz. Kabul edilen kararda, Ermeni meselesi hakkında, tamamen gerçek dışı iddialara yer verilmekle kalınmamakta, aynı zamanda, bu konuyla uzaktan yakından ilişkisi bulunmayan Kıbrıs konusu ve Türk-Yunan ilişkileri gibi meselelerde, Türkiye'ye hasım çevrelerin mesnetsiz iddialarına da yer verilmektedir. Aynı şekilde bazı bölücü unsurların malum emellerine hizmet edecek ifadeler de, aynı karar metninde yer almaktadır....Ortaya çıkan bu tablo, Türkiye'ye hasım çevrelerin nasıl bir işbirliği içinde olduklarını gözler önüne sermektedir. Şimdiye kadar, Türkiye'ye yönelik caniane faaliyet sürdüren terör örgütlerine, hiç değilse manevi desteğin kimlerden geldiğini merak edenler varsa, bunların kabul edilen tasarının metnini okumaları yeterli olacaktır. Hazin olan şudur ki, Kıbrıs meselesi gibi konularda, müzakere yoluyla çözüme yanaşmayanlar, Ermeni militan örgütlerinin gölgesine sığınarak, kendi görüşlerini ifade etmek yolunu seçmişlerdir...⁵⁹

Avrupa Birliği müktesabatına göre, Avrupa Parlamentosu tarihi olayların yargılandığı bir kurum değildir, ama tarihi bir olaya hiç ilgisi olmadığı halde taraf olmuş siyasi bir karar olarak Türkiye'ye karşı bir baskı unsuru oluşturmuştur.⁶⁰ Üstelik burada Türkiye'ye hasım çevrelerin bir karar

⁵⁷ *European Parliament, Resolution on a Political Solution to the Armenian Question, Doc. A2-33/87, 18.06.2007*

⁵⁸ Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu'nun, Avrupa Parlamentosu'nda kabul edilen Ermeni karar tasarısı hakkında gündem dışı konuşması ve DYP Grubu adına Çanakkale milletvekili Cafer Tayyar Sadıklar, SHP Grubu adına İzmir Milletvekili Erdal İnönü, DSP Grubu adına Zonguldak milletvekili Cahit Karakaş, ANAP Grubu adına Bitlis Milletvekili Kamran İnan'ın konuşmalarının ortak paydası Avrupa Parlamentosu'nun bu tutumunun şiddetle kınanmasıdır. Ayrıntılar için bkz: *TBMM Tutanak Dergisi*, D:17, Y:4,C:43,19.06.1987, s.75-96.

⁵⁹ A.g.d., s.75-76.

⁶⁰ Öte yandan zamanlama açısından bu gibi kararların alınması ve Avrupa Topluluğu' nun Türkiye'ye karşı sertleşmesinin, Türkiye'nin AT'ye yaptığı tam üyelik başvurusunun ardından

tasarısında bile biraraya gelerek ortak tutum sergileyip tarihi-siyasi kinlerini göstermekten çekinmemeleridir.

Diğer taraftan dikkat çeken bir hususta, XIX.asrın sonlarında başlayan ortak Türk düşmanlığı üzerinde yükselen tarihi Rum-Ermeni işbirliğinin geldiği boyuttur. Rumlar ve Ermeniler, I.Dünya Savaşı'nda, öncesinde ve sonrasında uyguladıkları terör ve mezalimleriyle en yüksek seviyeye ulaşan kinlerini ortak düşman Türklere karşı beraberce savaşıyorlar. Hatırlanacağı üzere, Yunanistan Osmanlı toprakları üzerinde kurulduğu andan itibaren sürekli olarak Türkiye aleyhine toprak kazanarak genişlemiş, bu durum Ermeniler tarafından da örnek alınmıştı. Başka bir deyişle, Türk toprakları küçüldükçe, Yunanistan büyümüşü. Son olarak İzmir'den başlayıp Anadolu'ya yayılarak Megali İdeasını gerçekleştirmeye çalışmış ama karşısına Mustafa Kemal liderliğindeki Türk Milli direnişi çıkmıştı. İşgal yıllarında Türkiye'ye gelerek Yunan ordusunun Anadolu'da yapmış olduğu mezalime bizzat şahit olanlardan biri de Prof.Arnold Toynbee idi. Yaşadığı olaylar, kendi ifadesine göre, Yunanlılara ve Türklere bakışını büyük oranda değiştirmiştir. Anadolu toprakları üzerinde kadim Yunan medeniyetinin yeniden doğuşuna şahit olmak üzere gönderilen bir İngiliz tarihçinin, dönüşünde tam tersine Yunan vahşetini belgeleyen ve bu vahşete ön ayak olan hükümetinin emperyalist politikalarını kınayan bir eser vermesi, en azından onu yollayanlar açısından skandal derecesinde bir hayal kırıklığı teşkil ediyordu. Bu sebeple kendisine karşı başlatılan karalama kampanyası, üniversiteden ayrılışına kadar hız kesmeden devam edecektir.⁶¹

Ermeniler tarafından örnek alınan Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanma sürecinde ve sonrasında topraklarını genişletme aşamasında, Batılı ülkelerin sürekli olarak destek ve yardımlarından yararlanmış olduğu da anımsanınca, bugün bu açıdan değişen pek bir şey olmadığı görülecektir. Avrupa bugün de Yunanistan'ın ve Ermenistan'ın arkasında durduğu ve onlara destek verdiği için, Yunanistan Kıbrıs'ta ve Ege'de, Ermenistan Dağlık Karabağ ve

olması da dikkat çekicidir. O yıllarda Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na adaylığı konusunda bir ilerleme olmayınca yukarıda değindiğimiz karar da Türkiye'nin siyasi gündeminden düşerek önemini kaybetmiş ve Ermeni propagandası tarafından zaman zaman kullanılmanın ötesinde bir işlevi olmamıştır.

⁶¹ Ayrıntılar için bkz: Arnold Joseph Toynbee, *Türkiye'de ve Yunanistan'da Batı Meselesi*, Dr.Kadri Mustafa Orağlı (çev), İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2007.

Azerbaycan'da üstünlüğü ele geçirmek istemekte ve tarihsel politikalarını uygulamaya devam etmektedirler.⁶²

Aslında tarih Türklere karşı yapılan soykırımlarla doludur. Türkler ağıt yakmayı bilmediği veya **bunu kültürüne yerleştiremediği** için, hiçbir zaman Türke karşı yapılan soykırımları, zulümleri tarihine kazımamış, sonraki kuşaklara yaşadığı acıları aktaramamış, çabuk unutmuştur. Oysa Türklerin Batıda Viyana'dan, Balkanlardan, Doğuda ise Kafkaslardan çekilmeye başladıkları dönemden sonrası hep soykırıma uğradıkları hadiselerle doludur. Viyana'da, Mora'da, Balkanlarda; yakın tarihte Bosna'da, Azerbaycan'da soykırıma uğrayan hep Türkler ve Müslümanlardır. Kafkaslara da baktığımızda, son iki yüzyılın tarih sayfasının hep Türklere karşı yapılan soykırımlarla dolu olduğu görülmektedir. Revan Hanlığı 'nda, Bakü'de, Gence'de ve daha nice Türk bölgesinde katledilen hep Türkler olmuştur. Ancak bugün Batı kamuoyunda bu suçlamalara maruz kalan ne tezattır ki, hep Türklerdir. Balkan coğrafyasında yaşananları örnek alarak büyük Ermenistan'ı kurmak için Azerbaycan topraklarında ilk planlı tehcir ve soykırımı 1905-1907 yılları arasında gerçekleştiren Ermeniler, 1915-1918-20 yıllarında ikinci defa zorla Türkleri kendi topraklarından sürmüşlerdir. Aynı şeyi Anadolu'da da yapmaya kalkmışlar ama karşılarında Osmanlı yönetimini bulmuşlardı. SSCB döneminde Ermenistan'da yaşayan Azerbaycan Türkleri 1948-53 yıllarında büyük göçe tabi tutularak yaklaşık 150 bin Azeri, tarihi yurtları olan Ermenistan'dan da kovulmuş ve Azerbaycan Türkleri üçüncü kez soykırıma maruz bırakılmıştır. Son soykırım ise modern dünyanın gözleri önünde 1988 yılında başlayan çatışmalarda gerçekleşmiştir. 1988 yılında silahlı çatışmaya dönüşen Dağlık Karabağ sorunu kısa süre sonra Dağlık Karabağın sınırları dışına taşmış ve cephede kazanılan askeri başarılar Ermenilerin Azerbaycan'ın içlerine kadar sokulmalarına olanak sağlamıştı. Netice itibariyle Azerbaycan topraklarının yüzde 20'si Ermenistan kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir.⁶³

⁶² Erol Manisalı'ya göre eğer AB ve ABD Yunanistan'ın arkasında durmamış olsalardı, Yunanistan Kıbrıs ve Ege'de "üstünlük sağlama" politikasından vazgeçer, Türkiye ile "adil ve dengeli" bir anlaşma yapmak zorunda kalırdı. Erol Manisalı, *Diünden Bugüne Kıbrıs*, İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2003, s. 10.

⁶³ 1988 yılında başlayan Azerbaycan-Ermenistan savaşında Azerbaycan topraklarının yüzde 20'den fazlası işgal edilmiş ve 1 milyondan fazla insan göçmen durumunda yaşamak mecburiyetinde bırakılmıştır. Ayrıntılar için bkz: Bade İLBAY, *Ben Daha Unutmadım*

Öte yandan Yunanlılar, Lozan Barış Müzakerelerinde Fransızlar gibi Ermeniler lehine konuşmaktan ve ülkelerine bol miktarda Ermeni göçmeni almaktan çekinmemişlerdi. Lozan'dan sonra kendi iç ve dış problemleriyle uğraşan Yunanlılar, 1960'dan itibaren İngilizlerin yönlendirmeleriyle ortaya çıkarılan Kıbrıs sorununda eski dostları Ermenileri de yanlarında görünce eski müttefiklerine Atina, Pire, Selanik ve Lefkoşe'de "Ermeni Cemaati Komitesi" kurmalarına izin vermiş, 1915 olaylarının 50. yıldönümünde de Ermenilerin, Birleşmiş Milletlere başvurarak hak talep etmelerine destek olmuşlardı. 24 Nisan anma günü törenlerinin Ermenilerce coşkulu bir şekilde kutlanması sağlanmış, bu törenlerde konuşan Yunanistan İçişleri Bakanı Tsirimokos ise Türkleri, Ermenilere zulüm ve katliam yapmakla suçlamıştır. Yunanistan, siyasi Kürtçülükte olduğu gibi,⁶⁴ Ermeni davasının da en ateşli savunucusu haline gelerek, her sene 24 Nisan anma gününü, Yunan hükümet üyelerinin, siyasi partilerin, Atina başpiskoposunun ve akademisyenlerinin iştiraki ile anmaya ve bu vesile ile düşmanca konuşmalar yapmaya devam etmektedir. Yunanistan'da düzenlenen bu toplantılara Beyrut Ermeni Kilisesi ile Kıbrıs'taki Ermeni ve Rum cemaatlerinin temsilcileri de katılmaktadır.⁶⁵ Benzeri örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Uluslararası arenada kutsal Ermeni-Rum işbirliği tarihi Türk düşmanlığı üzerinden şekillenerek devam etmekte, Rum ve Ermeni lobileri Avrupa Parlamentosu'nda da büyük bir dayanışma içinde Türkiye aleyhine alınan kararlarda etkili olmaktadır. Nitekim bu kararda da görüleceği üzere hem Ermeni soykırımı konusunda, hem de Kıbrıs konusunda aynı anda her iki tarafın tezlerini destekler tarzda kararlar alınmıştır. Kıbrıs üzerine oynanan oyunları da bu çerçevede değerlendirmek gerekmektedir.

Ermeniler ile Türklerin ilişkisi, Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle, bin yıl önce başlamıştır.
<http://www.21yyte.org/tr/yazi.aspx?ID=2753&kat=31>

⁶⁴ Bu konu hakkında çarpıcı bir kaynak için bkz: Ercan Çitlioğlu, *Ölümcül Tahterevali Ermeni ve Kürt Sorunu*, Ankara: Destek Yayınları, 5.baskı, 2009.

⁶⁵ Mehmet Saray, *Ermenistan ve Türk Ermeni İlişkileri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2003, s. 135-136.

1999 Sonrası Süreç

Türkiye'nin AB adaylığının 1999 Helsinki Zirvesi ile beraber tekrar gündeme gelmesi AP içindeki bazı çevrelere Ermeni soykırımı konusunu tekrar ortaya atmaları fırsatını vermiş ve bu konu, genellikle, Türkiye hakkındaki Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan raporların Parlamento'da incelenmesi sırasında ele alınmıştır. AP'nin Ermeni soykırımını üstelik Yahudi soykırımıyla özdeşleştirerek farklı boyutlarıyla kabul edip yasalaştırdığı 1987 kararı, AB'nin Türkiye ile ilişkilerinde bir baskı unsuruna dönüştürülerek, aşağıda belirteceğimiz farklı zeminlerde alınmış çeşitli kararlarda ve hazırlanan raporlarda bir şekilde bu karara atıf yapmak suretiyle Türkiye'nin karşısına çıkartılacaktır.

Avrupa Parlamentosu, 1987 kararından sonra sözde Ermeni soykırımıyla ilgili olarak 2000, 2002 ve 2005 yıllarında da aynı nitelikte ve hemen aynı söylemlerle kararlar aldı.

Bu kararlardan birinde AP, "*Türk Hükümetine ve Türkiye Büyük Millet Meclisine, özellikle modern Türkiye devletinin kurulması öncesinde Ermeni azınlığın maruz kaldığı soykırımın kamuoyu önünde kabulü ile, Türk toplumunun önemli bir parçasını oluşturan Ermeni azınlığa taze bir destek vermesi çağrısında bulunur.*" (15.11.2000)⁶⁶ denmektedir.

Sol partilerin ağırlıklı oylarıyla alınan ve "*AB'ye tam üyelik yolunda Türkiye tarafından atılan adımlar*" konulu bu kararda sözde Ermeni soykırımı ile ilgili iki madde daha eklendiği tespit edilmiştir. Bu kararda AP, Ermenilerin Türk toplumunun önemli bir parçasını oluşturduğunu iddia ederek Türk Hükümeti ve TBMM'ni, Ermeni azınlığın uğradığı soykırımı resmen tanımamasını istiyor. Eklenen diğer maddede ise Türkiye, Ermenistan'la normal diplomatik ve ticari ilişki kurarak uygulanan amborgoyu kaldırmaya davet ediliyordu. Bu karardan da anlaşılacağı üzere, AP'nin tarihi bir olayda Ermeni resmi tezini destekleyip siyasal bir taraf olduğu, Türkiye'ye karşı tek yanlı ve önyargılı davrandığı sonucu çıkarılabilir. Nitekim bu istekler, diplomatik düzenlemelerle

⁶⁶ European Parliament, *European Parliament resolution on the 1999 Regular Report from the Commission on Turkey's progress towards accession* (COM (1999) 513-C5-0036/2000-2000/2014 (COS)), 15.11.2000.

farklı formatlarda, Türkiye'nin AB'ye üyelik başvurusunun kabulünden sonra hazırlanan ilk "Türkiye İlerleme Raporu"nda da yer alacaktır.

1998 yılından bu yana AB Komisyonu'nun her yıl yayınladığı Türkiye'nin AB'ye katılım sürecine ilişkin ilerleme raporlarında Ermeni sorunuyla ilgili doğrudan bir değerlendirme yapılmamasına rağmen 2000 İlerleme Raporunda Türkiye'nin Kafkaslar'da barış ve istikrara katkıda bulunacak bir dizi girişimlerde bulunduğunu ve bunun en önemli ögesi olan Kafkaslar'da İstikrar Paketi'nin halen Karabağ sorununun devam etmesi nedeniyle istikrarsız durumu ortadan kaldıramadığına değinilmekte, ayrıca Türkiye'nin Ermenistan'la olan sınırını kapalı tuttuğu da hatırlatılmaktadır.⁶⁷

2000'li yıllara gelindiğinde artık Batı başkentlerinde ASALA'nın 25.kuruluş yıl dönümü kutlamalarının yapıldığı⁶⁸ Avrupa ve Amerika'da Ermeni soykırım kararlarının neredeyse bir salgın halinde birbiri ardına alındığı, Ermeni propagandasının da yaygınlaşarak sürdüğü görülmektedir. Nitekim, Fransa'da 2006 Ermeni yılı ilan edilecektir.⁶⁹

2001 yılı İlerleme Raporu hakkındaki Avrupa Birliği kararında ise "soykırım" konusundan bahis yoktur ama Ermenistan'la ilişkiler değerlendirilmiştir. Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki diyalogun tekrar tesisi

⁶⁷ Bu Avrupa Komisyonu'nun Türkiye'nin adaylığı hakkındaki 2000 yılı İlerleme Raporunun Avrupa Parlamentosu'nda incelenmesi sonucunda kabul edilen ve bir çok konuya değinen kararında Ermeni "soykırımının" açıkça tanınması Türk Hükümeti'nden ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden istenmiş, ayrıca Ermenistan ile Türkiye arasında normal diplomatik ve ticari ilişkilerin kurulması ve ambargonun kaldırılması için Ermenistan ile bir diyalog başlatması Türk Hükümeti'nden talep edilmiştir. *Commission of the European Communities, 2000 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession*, 8.11.2000, http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_00/pdf/en/tu_en.pdf s.67

⁶⁸ Yalçın Bayar, "ASALA ve Soykırım Yalanları", *Hürriyet*, 24.09.2000.

⁶⁹ Fransa, 2006 Sonbaharı ile 2007 İlkbaharı arasını Ermeni yılı olarak kutladı. Bu kararın, Koçaryan'ın 2005 Nisan ayında Paris ziyareti sırasında alındığı, tohumlarının Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve Koçaryan'ın, 24 Nisan 2005'te yaptıkları görüşmeyle atıldığı anlaşıldı. *Hürriyet* Paris muhabiri Muammer Elveren'in aktardığına göre Ermeni anıtlarında saygı duruşlarında bulunulacak, Fransa'da Ermeni yılı ilan edilmesiyle 3000 yıllık bir geçmişi olan Ermeni medeniyetinin Fransız kamuoyuna tanıtmak amacıyla Fransa çapında festival, sergi, konser, konferans gibi birçok etkinlik yapılacak. Eyfel Kulesi, Zafer Takı ve diğer önemli tarihi eserlerin konuk devletin bayrak renkleriyle aydınlatılması, Champs Elysee gibi büyük bulvarlarda başından sonuna kadar Ermenistan ve Fransız bayraklarının asılması gibi çeşitli etkinliklerle kutlanacak. Ayrıntılar için bkz: "Fransa'da 2006 Ermeni Yılı", *Hürriyet*, 25.10.2005.

için Türkiye'nin aktif bir rol üstlenmesi, Ermenistan'a uygulanan ambargonun kaldırılması istenmektedir. Raporda, Türkiye-Ermenistan arasındaki sınırın hala kapalı olduğu dile getirilerek, ekonomi, turizm, kültür, eğitim, araştırma, çevre ve kitle iletişim araçları konusunda diyalogun ve karşılıklı anlayışın geliştirilmesi için gayri resmi "Türk Ermeni Uzlaştırma Komisyonu"nun oluşturulduğuna değinilmekle yetinilmiştir.⁷⁰ Buna karşın "soykırım" konusu, 2002 yılında Avrupa Parlamentosu'nun Güney Kafkasya ülkeleri ile ilişkilerini inceleyen bir başka raporunda yine ortaya çıkacaktır.

28 Şubat 2002 günü AP'de "Güney Kafkasya Raporu" adı altında Ermeni soykırım savlarını da içeren ve diğer raporlardan farklı olarak Atatürk'ün de isminin karıştırıldığı kararın açıklamalar bölümünün dipnotunda: "*Soykırımın AP ve bazı Avrupa ülkeleri tarafından tanınması, Birinci Dünya Savaşı sonunda Türk rejiminin bazı sorumluları soykırım nedeniyle ağır cezalara mahkum etmiş olması, bu sorunun Türkiye tarafından sonuçlandırılması için, AB'nin getireceği bir öneriye temel oluşturabilir... Kemal Atatürk, TBMM'nde 10 Nisan 1921 tarihinde yaptığı konuşmada, Jöntürkler rejiminin, Birinci Dünya Savaşı'nda Ermeni halkına karşı soykırım yaptığı sonucuna varmıştı.*" (28 Şubat 2002)⁷¹

Avrupa Parlamentosu Atatürk'ün, Türklerin Ermenilere soykırım uyguladığını kabul ettiğini iddia edip, bunu parlamento kararı haline getirmesi dikkat çekicidir. Halbuki bu iddiaların aksine, kaynaklarda **Atatürk'ün Ermeni soykırımını tanıdığına dair hiçbir belge olmadığı⁷² gibi 10 Nisan 1921 tarihli meclis konuşması da yoktur.** Yani, Atatürk 10 Nisan 1921'de TBMM'de herhangi bir konuşmada yapmamıştır, Meclis tutanakları ortadadır.

⁷⁰ *Commission of the European Communities, 2001 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession, SEC(2001) 1756, Brussels, 13.11.2001, s.90*

⁷¹ Yeşiller Grubu üyesi İsveçli M. Per Garthton'ın hazırladığı "Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmaları Çerçevesinde AB'nin Güney Kafkasya İle İlişkileri" adlı rapor ve bu rapor bağlamında alınan karar oy çokluğuyla kabul edilmiştir. *EU Relations with South Caucasus, P5_TA(2002)0085 A5-0028/2002.*

⁷² Çankaya Özel Arşiv Belgelerinin ışığında Atatürk'ün soykırım iddialarını nasıl red ettiği için bkz: İsmet Bozdağ, *Tarihin Vicdanını Sızlatan Soykırım Yalanı*, İstanbul: Truva Yayınları, Nisan 2009.

Sadece bu karar bile iddiaların mesnetsiz ve ciddiyyetten uzak, ilişkileri ne kadar zedeleyici boyutları olduğunu göstermeye yeterlidir.⁷³

Yine Avrupa Parlamentosu “Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması Çerçevesinde AB’nin Güney Kafkasya ile İlişkileri” başlıklı kararın 15.maddesinde, tekrar AP’nin Ermeni soykırımını tanıdığı 18 Haziran 1987 tarihli kendi kararına atıf yaparak, Türkiye’den AB ile bütünleşme arzusuna uygun adımlar atması ve uzlaşma temeli oluşturmasını istemektedir: “*Komşu ülkeler Rusya, İran ve Türkiye’ye, Güney Kafkasya Bölgesi’nin barış içinde gelişmesine yapıcı bir biçimde katkıda bulunmaları çağrısında bulunur; bu açıdan.... Türkiye’ye, özellikle Ermenistan’a karşı ambargonun sona erdirilmesiyle ilgili olarak, Avrupa’ya ilişkin özelemleriyle uyumlu uygun adımları atması çağrısında bulunur ve bu açıdan, Ermenilere karşı 1915 yılında gerçekleştirilen soykırımı tanıyan 18 Haziran 1987 tarihli kararındaki tavrını tekrarlar ve Türkiye’ye bir uzlaşma zemini çağrısında bulunur.*” (28 Şubat 2002).⁷⁴

Bu kararında yine, “*AP, Avrupa ile entegrasyon hedefine uygun olarak, Türkiye’nin özellikle, Ermenistan’a uyguladığı ambargoyu sona erdirmesi için uygun tedbirleri almasını; bu bağlamda Ermeni sorununun siyasi çözümünde 1915-1917 Ermeni soykırımını tanınması hakkındaki 18 Haziran 1987 tarihli kararını tekrarladığını ve Türkiye’ye uzlaşma için zemin hazırlaması çağrısını tekrar eder.*”⁷⁵

Bu raporun kabulüne ilişkin oturumda, raporier Per Garhton Türkiye’nin Ermeni halkına soykırım uygulayıp uygulamadığının açık ve net olmadığını belirtmiş fakat, rapordan soykırım ifadesinin çıkarılmasına yönelik değişiklik önergesine de karşı çıkmıştı. Siyasi grup temsilcileri raporla ilgili görüşlerini bildirmişlerdi. Sosyalist, Hristiyan Demokrat ve Yeşiller Grubu temsilcileri,

⁷³ Nitekim Türk Dışişleri Bakanlığı’da raporun gerçekleri yansıtmadığını ayrıca Atatürk’e atfen söylenenlerin de doğru olmadığı, TBMM’nin kayıtlarında o gün oturum dahi yapılmadığı ve Ermeni yalanlarına böyle körü körtüne inanan AP’nin kendisini de yalancı durumuna düşürdüğü ortadadır denilmektedir. Bakanlık basın açıklaması için bkz: www.mfa.gov.tr/turkçe/Avrparlraporu.htm

⁷⁴ *European Parliament, Report on the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the European Union’s Relations with the South Caucasus, under the Partnership and Cooperation Agreements (COM(1999) 272-C5-0116/1999 -1999/2119 (COS)), 28.02.2002. s.1*

⁷⁵ *EU Relations with South Caucasus, P5_TA(2002)0085 A5-0028/2002, Madde 19, s.5.*

soykırıma ilişkin ifadenin metinde kalmasını savurken, Uluslar Avrupası Grubu üyesi Morgen Camre bu ifadenin metinden kaldırılmasını öngören değişikliğe destek vererek AB'nin tarihin yargııcı olmadığını ayrıca Türkiye'nin Ermenistan'a yaptırım yada ambargo uygulamadığını da vurgulamıştır.⁷⁶

Bu rapor ve sonrasında alınan AP kararı, diğer kararlarda olduğu gibi her seferinde, yukarıda değindiğimiz 1987 tarihli karara “1915 Ermeni soykırımını tanıyan 18 Haziran 1987 tarihli karar” olarak daima atıf yapılmaktadır. Diğer taraftan Ermenistan'a uygulanan ambargonun kaldırılması da Türkiye'den ısrarla istenmektedir. Rapor Türkiye'de tepki ile karşılanmış ve TBMM'de grubu bulunan partiler, bu kararın kabul edildiği gün olan 28 Şubat 2002 tarihinde bir bildiri yayınlamak, Avrupa Parlamentosu'nun tarihi gerçekleri bilinçli bir şekilde inkar ettiğini kamuoyuna ve basına duyurmuşlardır.⁷⁷

TBMM yayınladığı bildiride “Saygın olarak bilinen bir parlamentonun tarihi gerçekleri inkar ederek asılsız Ermeni iddialarını benimsemesi, Türk tarihini, devletini ve milletini yaralar”⁷⁸ şeklinde tepki göstererek istekleri kabul edilemez bulmuştur.

Bu arada boş durmayan Avrupa Ermeni Federasyonu,⁷⁹ AB üyesi 15 ülkenin hükümetlerine 3 Aralık 2002'de Türkiye karşıtı bir çağrı göndererek, 12-13 Aralık 2002 tarihinde yapılacak AB doruk toplantısı öncesinde Türkiye'nin bir üyelik müzakere tarihi alabilmek için baskılarını arttırdığı belirtilirken, soykırımcı, inkarcı, ve saldırgan Türkiye'ye müzakere tarihi

⁷⁶ Netice de karar bazı itirazlara rağmen belirttiğimiz şekilde AP'de kabul edilerek AB müktesebatının bir parçası olmuştur ve Türkiye'ye karşı kullanılmak üzere bekletilmektedir.

⁷⁷ “Avrupa Soykırımında İddialı”, *Hürriyet*, 01.03.2002

⁷⁸ Türk kamuoyu ve TBMM bu karara tepki göstererek kınamıştır. “TBMM: AP Kararı Yaralayıcı” *Cumhuriyet*, 01.03.2002.

⁷⁹ Bu çağrı da Türkiye soykırımcı, inkarcı ve saldırgan olarak suçlanmakta ve Türklerin 20.yüzyılın ilk soykırımını yaptığı, ayrıca Türkiye'nin pişmanlık göstermeyip soykırımı tanımadığı, Batı Ermenistan'daki, yani Türkiye'nin Doğu bölgeleri kastedilmektedir, Ermenilerin mallarına el konulduğu, tarihi eserlerinin yıkmak veya Türkleştirmek ve Ermeni azınlığına ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapmak suretiyle de soykırımı devam ettirdiği ileri sürülmektedir. 3 Aralık 2002'de yayımlanan Avrupa'da 120 kadar Ermeni kuruluşunun imzasını taşıyan bu bildiri zamanlama açısından yine dikkat çekicidir. Ne zaman Türk diplomasisi atağa geçse engelleme girişimleri ile karşılaşmaktadır. Tam metin için bkz: *European Armenian Federation Press Release*, 3 Aralık 2002, <http://www.eafid.org>.

verilmemesi istenmiştir. Ermenilerin yayınladığı bu bildiriye, ciddi insan hakları ihlalleri yanında Avrupa'yı tanımlayan ahlaki değerlere, barış ve adalet ideallerine karşı genel duyarsızlığı nedenleriyle Türkiye'ye müzakere tarihi verilmesine karşı çikıldığı belirtilmektedir.⁸⁰

2002 yılı İlerleme Raporu hakkındaki Avrupa Parlamentosu kararında ise **“Kıbrıs sorununun çözümü ve Ermenistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi de elbette Kopenhag kriterlerinin yerine getirilmesini öngördüğü hususlar arasındadır”** ibaresini koymak suretiyle “soykırım” konusunu Kopenhag kriterleriyle ilişkilendirmeye çalışmıştır. Bu istek, Avrupa Ermeni Federasyonu'nun çağrısındaki **‘Türkiye'nin Ermeni soykırımın tanınmasının, demokrasi ve insan hakları kriterleri çerçevesinde AB'ye üye olmasının koşulu olması’** talepleriyle örtüştüğü görülmektedir. AB'ye üye olmak isteyen ülkelerin uyması gereken Kopenhag kriterleri arasında sözde Ermeni soykırımının tanınması olmadığından Ermenilerin, demokrasi ve insan hakları kriterlerinin bu konuyu da kapsadığını kabul ettirmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır.⁸¹

Bu raporda ayrıca, yine 1987 yılı kararına atıf yapılmış, Ermeni dilinin kullanımı, Ermeni ve Süryani kültürel eserlerine saygı gösterilmesi ve bunların değerlendirilmesi, Türk okullarında sözde Ermeni “soykırımı” hakkındaki eğitimin kaldırılması gibi hususlar vardır. Diğer yandan Türkiye'den Ermenistan ile iyi komşuluk ilişkileri geliştirmesi istenmekte, bunun ilk adımı olarak da sınırların açılması ve diplomatik ilişkilerin kurulması talep edilmektedir.⁸²

⁸⁰ Ömer E. Lütem, “Olaylar ve Yorumlar”, *Ermeni Araştırmaları* Üç aylık Tarih, Politika ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, Ankara: Avrasya Bir Vakfı Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi ASAM, Kış 2003, sayı:8, s. 31

⁸¹ AB'nin soykırım kurbanları ve onların mirasçılarının gelecekteki güvenliği için Türkiye'yi garanti vermeye zorlaması; AB'nin Yahudi karşıtı kanunlar için yapılmış olduğu gibi, Türkiye'deki var olduğu iddia edilen Ermeni karşıtı kanunların kınanmasının Türkiye'den istemesi; Türkiye'nin kendi azınlıklarına ve özellikle Ermeni azınlığına karşı ırkçı politikasına son vermesi; AB'nin, Türkiye'nin Ermenistan'a karşı uyguladığı ablukayı kaldırmasının Kopenhag kriterleri arasında yer aldığını açıkça beyan etmesi istenmektedir. Bkz: Ömer Lütem, “Olaylar ve Yorumlar”, *Ermeni Araştırmaları*, sayı:3, s.25-27.

⁸² Raportörüne atfen “Oostlander Raporu” denen bu rapor ve ekindeki karar, 5 Haziran 2003 tarihinde 216'ya karşı 75 olumsuz ve 38 çekimser oyla kabul edilmiştir. Türkiye hakkında pek çok hususa değinen bu raporda, Ermeni konusunda, yukarıda belirtilenler dışında, Ermeni

Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye ile ilgili 2003 yılı İlerleme Raporu hakkında kabul ettiği kararda "soykırım" a doğrudan atıf yoktur. Parlamento'daki Ermeni taraftarlarının ısrarı üzerine, 18 Haziran 1987 tarihli karara atıfta bulunulmakla yetinilmiş buna karşın kararda Türkiye'den Ermenistan ile olan sınırını açması, Ermenistan ile iyi ilişkileri teşvik etmesi ve "tarihi barışma" ya engel olabilecek hareketlerden kaçınması istenmiştir.

Avrupa Birliği Komisyonu'nun 6 Ekim 2004 tarihli raporunun Türkiye'nin Birliğe katılmasının etkileri bölümünde, Türkiye'nin katılmasının Birliğin sınırlarını Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan'a kadar uzatacağı, Avrupa Birliği'nin Türkiye aracılığıyla Güney Kafkasya'da istikrarı sağlayıcı bir etki yapabileceği, ancak bunun için Türkiye'nin komşularıyla olan sorunlarını Birliğe katılmadan önce çözmesi gerektiği bildirilmiştir. Raporda bu bağlamda, özellikle, diplomatik ilişkilerin kurulması ve kara sınırının açılmasıyla Türkiye'nin Ermenistan ile olan ilişkilerinin geliştirilmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Rapor da, trajik olayların, özellikle de bu bölgede 1915-1916 yıllarında yaşanan insani ızdırapların yorumlanmasının önemli bir konu olduğunu, Türkiye'nin Birliğe katılması beklentisinin Ermenistan ile olan ikili ilişkilerin iyileştirilmesini ve söz konusu olaylar hakkında da bir uzlaşma yapılmasını da içermesi gerektiği ifade edilmiştir. Görüldüğü gibi rapor 1915/1916 tehciri için Ermeniler tarafından kullanılan "soykırım" deyimini yerine "trajik olaylar" demeyi tercih etmiş ve bu nedenle de diaspora tarafından eleştirilmiştir.⁸³

dilinin kullanımı, Ermeni ve Süryani kültürel eserlerine saygı gösterilmesi ve bunların değerlendirilmesi, Türk okullarında sözde Ermeni "soykırım" hakkındaki eğitimin kaldırılması gibi hususlar yine Avrupa Ermeni Federasyonu'nun talepleriyle örtüşmektedir. Ayrıca iki ülke bilim adamlarından ve sivil toplum temsilcilerinden geçmişin trajik deneyimlerinin üstesinden gelinmesi için diyaloga devam etmeleri istenmektedir. "Oostlander Raporu" için bkz: European Parliament 1999-2004 Session Final Document 19 March 2004 A5-0204/2004, Arie M. Oostlander Report on the 2003 Regular Report of the Commission on Turkey's Progress Towards Accession (COM(2003) 676 – SEC(2003) 1212 – C5-0535/2003–2003/2204(INI)), Committee on Foreign Affairs, Human Rights Common Security and Defence Policy.

⁸³ Bu federasyon tarafından yayınlanan bildiriye Avrupa Komisyonun, doğru olmayan ifadeler kullanılmak suretiyle, "soykırım" deyimini sansür ettiği ve böylece Türkiye'nin "inkârcılığının" sürdürülmesini sağladığı belirtilmektedir. *Hürriyet*, 7 Ekim 2004.

Diğer yandan bu konu ilk defa bir Komisyon belgesinde yer almıştır. Komisyon bu “trajik olaylar” hakkında Türkiye’nin bir uzlaşma yapmasını istemektedir. Uzlaşmanın kiminle ve ne zaman yapılacağı hakkında bir açıklık yoktur. Ancak, Ermeni diasporaları uluslararası bir kimlik taşımadığına göre uzlaşmanın Ermenistan ile yapılması gerekecektir. Diğer yandan uzlaşmanın Türkiye’nin tam üyeliğinden önce gerçekleşmesinin beklendiği de anlaşılmaktadır. Komisyon ayrıca Türkiye’nin Karabağ sorunu sebebiyle Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki gerginliğin hafifletilmesine katkıda bulunmasının önemine de işaret etmiştir. Burada dikkat çeken husus, Türkiye’den Karabağ sorunun çözümü için değil, bu sorunun yarattığı gerginliğin hafifletilmesi için katkı beklenmesidir. Diğer bir deyimle Türkiye’nin Azerbaycan’ı desteklemesinin mevcut gerginliği arttırabileceği ifade edildiği anlaşılmaktadır.⁸⁴

Avrupa Parlamentosu, Avrupa Komisyonu’nun yukarıda değindiğimiz İlerleme Raporunu ve tavsiyelerini inceledikten sonra bu konuda 15 Aralık 2004 tarihinde yeni bir tavsiye kararı aldı. AP Genel Kurulu, gizli oylama ile yapılan Ermeni soykırımını Türkiye’nin kabul etmesini isteyen ve Türkiye’ye karşı yeni baskı alanları oluşturan Eurlings raporunu kabul etti.⁸⁵ Türkiye’yi açıktan soykırımla suçlayan; Türkiye’den Ermenilere karşı 1915’te yapılan soykırımı kabul etmesini ve Ermenistan’la sınırını açmasını isteyen bu raporun 17 Aralık 2004 AB Zirvesine iki gün kala kabul edilmesi yine dikkat çekicidir. Bu kararda, Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınırın hala açılmamış olmasının Ermenistan ile iyi komşuluk ilişkileri kurulması için Türk yöneticileri tarafından

⁸⁴ Avrupa Komisyonu, Türkiye’nin Katılım Yöntünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu, 6 Ekim 2004. Commission of the European Communities, Turkey 2004, 2004 Regular Report from the Commission on Turkey’s Progress Towards Accession, 6 October 2004.

⁸⁵ AP tarafından 15 Aralık 2004 tarihinde 262 ret oyuna karşılık 407 kabul oyuyla kabul edilen ve Türkiye ile AB arasında müzakerelerin başlatılmasını tavsiye eden metinde, Türk otoritelerin Avrupa Parlamentosu’nun 1987 yılındaki kararının gereğini yerine getirmediği ifade ediliyor. Yukarıda belirtildiği gibi 1987 tarihinde AP tarafından kabul edilen metin Türkiye’nin Ermeni soykırımını tanınmasını istiyor ve konuyu Türkiye’nin üyeliğine engel olarak değerlendiriyor. Eurlings raporu için bkz: Camiel Eurlings, *Avrupa Parlamentosu İlke Kararı, Dış İlişkiler Komitesi Katılıma Doğru Türkiye’nin İlerlemesine dair 2004 tarihli Avrupa Komisyonu’nun Tavsiyesi ve Düzenli Raporu Hakkında*, (COM(220)0656-C6-0148/2004-2004/2182(INI)), T.C. Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği genel Müdürlüğü tarafından tercüme edilmiş versiyonu Ankara, 16 Aralık 2004, s.3

kaçırılmış bir fırsat olduğu belirtilmekte ve Türk makamlarının 1987 tarihli Avrupa Parlamentosu kararında yer alan Ermeni sorunu hakkındaki diğer hususları da yerine getirmemiş olduğu vurgulanmaktadır.

Avrupa Parlamentosu'nun kararında Türkiye ve Ermenistan'ın, geçmişin trajik deneyimlerinin açıklıkla üstesinden gelinmesi amacıyla, mümkünse, bağımsız eksperlerden kurulu bir komitenin yardımıyla, barışma sürecini devam ettirmelerine inanıldığı belirtilmekte ve Türkiye'den mümkün olan en kısa zamanda Ermenistan ile olan sınırlarını açması istenmektedir. Türkiye'ye yönelik AB'nin komşularıyla iyi geçin baskısı, Ermenistan ve Yunanistan'ı içermektedir.

AP Dış İlişkiler Komisyonu'nun Hollandalı parlamenter Camiel Eurlings tarafından hazırlanan taslak raporunda, sadece Ermeni sorunu değil birçok konuyu içeren isteklerinin Türkiye'nin ulusal çıkarlarına aykırı olduğu görülmektedir. Türkiye, AB'nin Kıbrıs konusundaki istemlerini hazmetmekte sıkıntı yaşarken, ilerleme raporuna kaynaklık eden AP raporu adeta fantazilerle dolu, Türkiye'den resmen soykırımı tanınması isteniyor, Anadolu'da yaşadığı bilinen bütün insanların ölümünün nedeni ve sorumlusu olarak Türkiye görülüyor.⁸⁶

Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere Avrupa Parlamentosu kararları, Avrupa Komisyonu raporlarından çok daha ileri bir şekilde Ermeni görüşlerini yansıtmaktadır. AP'nin çeşitli tarihlerde, farklı konularda da olsa araya bir şekilde yerleştirerek Türkiye'nin sözde Ermeni soykırımını tanınması ve Ermenistan ile olan sınırlarını açması için ısrar etmesi dikkat çekmektedir. Komisyon kararlarının Ermenilerin hoşuna gitmeyecek yönü, geçmişin trajik deneyimlerinin bağımsız, iki taraflı bir eksperler komitesi tarafından incelenmesi talebidir. Ermeniler "soykırımın" yeter derecede kanıtlandığı iddiasında oldukları için bir incelemeye taraftar değiller.⁸⁷

⁸⁶ Gözde Kılıç Yaşın, "İstekler 'fantezi' ye dönüşüyor Avrupa'nın sonu, boyutu ve ölçütü önceden kestirilemeyen beklentileri", *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, yıl:3 sayı:116, 18 Eylül 2006, s.11.

⁸⁷ Başbakan Erdoğan'ın 13 Nisan 2005 tarihinde Başkan Koçaryan'a bir mektup göndererek iki ülkenin tarihçi ve diğer uzmanlarından oluşan bir grubun 1915 dönemine ait gelişme ve olayları tüm arşivlerde araştırarak, bulgularını uluslararası kamuoyuna açıklamaları

17 Aralık 2004 Zirvesi'nden sonra kabul edilen Avrupa Konseyi Brüksel Zirvesi sonuç bildirgesinin 21.paragrafında Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu tarafından iki gün önce alınan 15 Aralık 2004 tarihli karara atıf yapıyor.⁸⁸ Aslında konu 6 Ekim 2004 tarihli Avrupa Komisyonu İlerleme raporunda da yer alıyor. Raporda diplomatik kelime oyunları ile soykırım sözcüğü yerine Türkiye'nin kabul edebileceği "trajik olaylar" deniyor. Ayrıca raporda Türkiye-Ermenistan arasındaki diplomatik ilişkilerin kurulması ve kara sınırının açılması istendikten sonra diğer önemli bir konu adıyla 1915 olaylarından bahsediliyor. Bu açıdan bakıldığında 17 Aralık 2004 zirvesi sonuç bildirgesinin Avrupa Parlamentosu kararına işaret etmesi, Türkiye açısından 6 Ekim 2004 tarihli komisyon raporundan Ermeni sorunuyla ilgili yaklaşım bakımından geriye gidişi göstermektedir. Hukuki açıdan zirve kararları komisyon kararlarından daha etkilidir. AB'nin Brüksel Zirvesi, AB'ye üyelik için Türkiye'ye müzakere tarihi verilmesini öngören kararı kabul ettiği için Türk kamuoyu bunu bayram havasında kutlamış ve AB'ye girildi gözüyle bakılmıştı.⁸⁹

Türkiye'nin üyelik müzakerelerine birkaç gün kala, 28 Eylül 2005 tarihinde, AP, başta Güney Kıbrıs'ın tanınması olmak üzere, AB ülkelerinin Türkiye'den olan taleplerini ve şikayetlerini dile getiren, Ermeni soykırım iddialarının da yer aldığı bir karar daha kabul etti. Bu kararın giriş bölümünün J maddesinde "***Türk makamlarının, Avrupa Parlamentosu' nun 18 Haziran 1987 tarihli kararında belirtilen Ermeni sorunları hakkındaki talepleri henüz yerine getirmediği***"⁹⁰ kayıtlıdır. Kararın işlem bölümünün 5. maddesinde ise

hakkındaki önerisi Avrupa Parlamentosu kararındaki bağımsız eksperler komitesi kurulması fikrine uymaktadır. *Hürriyet*, 14 Nisan 2005.

⁸⁸ *AB Konseyi, Avrupa Parlamentosu'nun 15 Aralık 2004 tarihinde kabul edilen kararını not eder.* 17 Aralık Avrupa Konseyi Brüksel Zirvesi Sonuç Bildirgesi 21.paragraf. Soykırımla ilgili olan bu paragrafın açılmış hali önceki sayfalarda belirttiğim 15 Aralık 2004 ve 17/18 Temmuz 1987 AP kararlarında gizlidir.

⁸⁹ "Bir Rüya Gerçek Oldu", *Hürriyet*, 03.10.2005. "Yeni Avrupa, Yeni Türkiye", *Milliyet*, 04.10.2005.

⁹⁰ Texts adopted by Parliament opening of negotiations with Turkey, provisional edition P_6TA-PROV(2005)0350 B6-0484 , 0487, 0496,0498,0502 and 0505/2005.

Türkiye Ermeni soykırımını tanımaya davet edilmekte ve bu tanımın Avrupa Birliği'ne katılması için bir ön şart olduğu belirtilmektedir.⁹¹

AP böylelikle sözde Ermeni soykırımını iddialarını kabul eden tutumunu bir kez daha teyit etmiştir.AP'nin bu kararları Türkiye için "Avrupa Parlamentosu'nun kararları bağlayıcı olmayıp tavsiye niteliğindedir ve Parlamento'nun eğilimlerini gösterir" şeklindeki bir savunmayla⁹² geçiştirilemeyecek kadar önemli siyasi, stratejik ve ekonomik boyutları olan bir konudur. Türkiye'nin imzaladığı 3 Ekim 2005 tarihli AB Müzakere Çerçeve Belgesi'nin katılımı ile ilgili 4, 6 ve 10. maddeleri gereği "AB kurumlarının aldığı bütün kararların, deklarasyonların vb kabul edilmesi şartına bağlı olarak..."⁹³ Avrupa Parlamentosu ve birçok Avrupa devletinin aldığı Ermeni soykırımı kararı kabul edilecek ve Türkiye'yi bağlayacaktır. Böylece AP'nin almış olduğu kararlar da AB müktesebatının bir parçası olduğundan Türkiye için tavsiye niteliğinden öte bağlayıcı olabilecektir.

"Ermeni soykırımının kabul edilmesi" Kopenhag kriterleri arasında bulunmadığı gibi Türkiye'nin adaylığı ile ilgili diğer belgelerde ve son olarak da Müzakere Çerçeve Belgesi'nde Türkiye'nin soykırım iddialarını tanınması gerektiği açıkça ve net ifadelerle kayıtlı olmamasına rağmen diplomatik kelime oyunları ile üstü kapalı olarak üzerinde durulmuştur. Ancak Müzakere Çerçeve Belgesinin yukarıda belirttiğimiz maddeleri yorumlandığında karşımıza AP'nin

⁹¹ *European Parliament resolution on the opening of negotiations with Turkey, a.g.k.*; Ayrıca bkz: "Fransız Önergesi Sözde Ermeni Soykırımını Dayattılar", *Yeniçağ*, 29.09.2005 AP'daki siyasi gruplar tarafından, müzakereler başlaması öncesinde Türkiye ile ilgili hazırlanan karar tasarısı, genel kurulda oylanarak kabul edildi. Karar tasarısı çerçevesinde verilen ve oylanarak kabul edilen değişiklik önergesiyle, Türkiye'nin sözde Ermeni soykırımını tanınması çağrısında bulunuldu ve bu tanımın AB üyeliği için bir ön koşul olması istendi.

⁹² Başbakanın 'soykırım koşulu bizi etkilemez' açıklamasına karşın uzmanlardan ve politikacılardan 'Karar üyelik için bağlayıcı' yorumları geldi. "AP kararı müzakerelerin referans kaynağı", *Cumhuriyet*, 29. 09.2005.

⁹³ AB Müzakere Çerçeve Belgesi, AB ülkeleri delegasyonu ile Türkiye Hükümeti arasında 4 Ekim 2005 tarihinde Luxemburg'da imzalandı. Tam metin için bkz: "Türkiye İçin Müzakere Çerçeve Belgesi" Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ekim 2005. <http://ekutup.gov.tr/ab/muzakere/cerceve.pdf>. Tercüme edilmiş tam metin için bkz: AB'nin 17 Aralık Kararı: "Kapıyı Açıyoruz ama, iğneli fiçidan geçeceksin!" başlığıyla çıkan üç aylık fikir ve kültür dergisi *Türkiye Günlüğü*, "AB'nin Brüksel (17 Aralık 2004) Zirve Bildirisi'nin Türkiye Maddeleri", sayı: 79, Kış 2004, s.5-7. Ayrıca bkz: Türkiye'nin İdam Fermanı AB Müzakere Çerçeve Belgesi başlığıyla çıkan aylık dergi *TEORİ*, "AB Müzakere Belgesi", Kasım 2005, s.3-8.

aldığı kararlar çıkmaktadır ve bu durumu Türkiye'nin şimdi olmasa bile yakın gelecekte kararı kabul etmek zorunda bırakılacağı anlaşılmaktadır. Ayrıca müzakereler üye ülkelerle de yapılacağından, üye ülkelerde ayrı olarak istedikleri konuları masaya getirebileceklerdir. Nitekim Fransa,⁹⁴ Hollanda ve Avusturya daha şimdiden Ermeni "soykırımını" müzakerelerde ele alacaklarını söylemişlerdir.⁹⁵

Müzakerelerde Türkiye'nin bu konuyu görüşmek istememesi veya soykırımı iddialarını tanımayacağını belirtmesi gibi hallerde bu ülkelerin Türkiye'nin AB üyeliğini "veto" etme hakkı vardır. Normal koşullarda sadece "soykırım" konusu için Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinin durdurulamayacağı düşünülebilir. Ancak, AP'na ileride, Türkiye müzakereleri başarı ile tamamlayabildiği ve bir katılım antlaşması hazırlanabildiği takdirde AP'nun bu antlaşmanın tasdiki sırasında 1987 yılı kararı ile o tarihten sonra aynı konuda aldığı diğer kararları dikkate alması ve Türkiye sözde Ermeni soykırımını tanımadığı sürece katılım antlaşmasını onaylamaması olasılığı vardır ve bu olasılıkta güçlü gözükmektedir. Diğer taraftan, AB'nin Ermeni soykırımına ilişkin talepleri, Türkiye'nin bir bölümünün Ermenilere vermeyi de amaçlayan bir planın parçasıdır.⁹⁶

28 Eylül 2005'de Strasbourg'ta düzenlenen AP Türkiye oturumunda söz alan genişlemeden sorumlu komisyon üyesi Olli Rehn Parlamentoda resmen soykırım dayatması yaparak, AP'nin aldığı kararlarla Türkiye'nin Ermeni soykırımını tanıması önergesini defalarca kabul ettiğini ve en son 2004'te de tekrar bu yönde karar aldığını hatırlatarak, **Türkiye için Ermeni meselesinin ön koşul olması gerektiğini şiddetle savundu.**⁹⁷

Bu konuşmayı yapan aynı Oli Rehn Kayseri Ticaret Odası 109.yıl kutlamalarına katılımında CNN-Türk'ün AB ile müzakereler çerçevesindeki

⁹⁴ "Chirac: Soykırım AB Şartı", *Sabah*, 1.10.2006. Habere göre resimlerden de anlaşılacağı üzere Fransa Cumhurbaşkanı Chirac, Ermenistan ziyareti sırasında soykırım anıtına çelenk ve beyaz karanfil koyarak ilk kez soykırım kelimesini kullandı, "Türkiye AB'ye girebilmek için soykırımı tanımalı"dedi. "Almanya soykırımını tanıdı, büyüdü" deyip Nazi benzetmesi yaptı.

⁹⁵ "Fransa 'soykırım' Tasarısını İstiyor", *Cumhuriyet*, 30.09.2006.

⁹⁶ Yıldırım Koç, "AB Türkiye'den Ne İstiyor?" *Teori* Aylık Dergi, Kasım 2005, s.36.

⁹⁷ Olli Rehn, "Ermeni Meselesi ön koşul olacak ", *AP Türkiye Oturumu*, Strasbourg'dan NTV Canlı yayını, 28 Eylül 2005.

sorularını yanıtlarken Ermeni konusuna hiç temas etmeyerek Türkiye'ye getirilen kısıtlamalara kendince haklı sebepler gösteriyordu. Serbest dolaşım için, farklı farklı dolaşım sistemleri olduğunu belirtip mesela güvenlik söz konusu olduğunda AB ülkelerinin ikna edilmesi gerektiğini, serbest dolaşım da ise kısıtlamalar olabileceğini söylüyordu.⁹⁸

Diğer taraftan, Avrupa kamuoyunda aynen XIX. yüzyılda Osmanlı'nın son döneminde ve Milli Mücadele yıllarında olduğu gibi bir Ermeni sempatisinin varlığından da söz edilebilir. Avrupa'ya çeşitli temaslarda bulunmak üzere giden Ermenistan başbakanının burada birçok çevreden destek bulduğu vereceğimiz şu örneklerden de anlaşılıyor. Belçika'da çeşitli temaslarda bulunan Robert Koçaryan'ın Belçika Senato Başkanı Anne-Marie Lizin ile görüşmesinin ardından yapılan açıklamada, Türkiye'nin AB adaylığı konusunun ağırlıklı olarak ele alındığı bildirildi. Açıklamada, Lizin'in, "AB'nin Türkiye'ye getirdiği giriş koşullarının, Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin gelişmesini sağlayabilecek nitelikte olduğu görüşünü savunduğu" ifade edildi. AP Başkanı Josep Borrell de, Koçaryan ile görüşmesinin ardından yaptığı açıklamada, Türkiye'nin sözde Ermeni Soykırımını tanıması gerektiğinden söz etti. AB Yüksek Temsilcisi Javier Solana ile de görüşen Koçaryan, Ermenistan ile AB arasındaki işbirliği müzakerelerinin yıl sonundan önce başlayacağını umduğunu bildirdi. Koçaryan'ın tüm temalarında, **"Türkiye'nin tavrını şikayet ettiği ve bu tavır yüzünden Ermenistan ekonomisinin büyük sıkıntılar yaşadığını anlattığı"** belirtiliyor.⁹⁹

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Türkiye'nin dış politikasını ve diğer ülkeler ile olan ilişkilerini zedeleyici bir aşamaya gelmiş olan Ermeni sorunu, artık tarihi bir sorun olmanın çok ötesinde siyasallaşmıştır. Günümüzde çeşitli ülkelerin parlamentolarında gündeme alınan, Yunanistan ve Fransa'da olduğu gibi yasalaşan soykırımı iddialarının, AP öncülüğünde AB platformlarına da taşınarak Türkiye'nin üyelik sürecine bağlanmıştır.

⁹⁸ Olli Rehn CNN-Türk'ün sorularını yanıtlıyor, 7 Ekim 2005.

⁹⁹ "Avrupa Birliği- Ermeni Dayanışması", *Yeniçağ*, 21.10.2005.

Ermeni sorunu, gerçekler ve belgeler ışığında değerlendirildiğinde tarihi, ilmi ve hukuki hiçbir dayanağının olmadığı görülmektedir. Bu durum, 1878'den 1914'e kadar çeşitli renk ve kılıfa sokulan bir baskı diplomasisinin, yeni bir versiyonunun sergilendiğini akla getiriyor.

Türkiye son yıllarda yoğun bir şekilde Ermenilere soykırım yapmakla suçlanmakta ve özellikle her yılın Nisan ayında bu saldırılar artarak adeta saldırıya dönüşmektedir. Bütün bu politikaların, Ermenileri mevcut sınırlarını tanımama ve yeni toprak taleplerinde bulunmaya doğru gidişte ne kadar yüreklendirdiği ve ümitlendirdiğini tarihin bir tekerrürü olarak, bir daha açıkça görülmektedir.

Ermeni suikastları ve terörle dünya kamuoyuna duyurularak propagandası yapılan, ardından parlamentolarda yasalaştırılan sözde Ermeni soykırımı iddiasını 4T planı çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir.

Soykırım iddialarıyla birlikte yeniden ısıtılan Ermeni sorunu, artık tarihi bir sorun olmanın ötesinde uluslararası ilişkiler boyutuyla ön plana çıkarak, özellikle Soğuk Savaş sonrasında yeniden Türkiye'nin dış politikasının önünde bir engel ve belli bazı ülkeler ile ilişkilerinde de zedeleyici bir faktör olmuştur.

AB'deki ve dünyadaki gelişmelere bakıldığında, Türk kamuoyunda ve karar yetkisine sahip çevrelerce sıkça dile getirilen "Avrupa'da kendimizi iyi tanıtamıyoruz", "Ermeni diasporası destek görüyor" ya da "Tarihi tarihçilere bırakalım" türünden yaklaşımlar sorun çözücü değildir. Konuyu iyi analiz etmek gerekmektedir. Konu, sadece Avrupa Parlamentosu kararları ve raporlarıyla sınırlı değildir. Avrupa ve Amerika'da Ermenilerle ilgili alınan soykırım kararları ve yapılan uygulamalar eşgüdümlüdür. Değişik biçim ve aralıklarla, Türklerin 1915 yılında Ermenilere karşı soykırım uyguladığı yönünde kararlar alınması ve bunlara gerekçe oluşturan anlayış, bütünlüğü olan temel bir Batı politikası haline getirilmiştir. Konu üzerinde sağlanan görüş birliği, yöneldiği amaç ve taşıdığı önemin Türkiye'de yeterince kavranamaması da önemli bir siyasi ve toplumsal eksikliklerdir.

Taşnak Partisinin bir yan kuruluşu olan ve merkezi Brüksel'de bulunan Avrupa Ermeni Federasyonu'nun başlıca amacının, Türkiye'nin, başta soykırımın tanınması olmak üzere, tüm Ermeni taleplerini yerine getirdikten

sonra Avrupa üyeliğine kabul edilmesini, diğer bir deyimle bu taleplerin Türkiye'nin tam üyeliğinin bir ön şartı haline getirilmesini sağlamaya yönelik olduğu görülmektedir. Türkiye'nin rasyonel bir seçim olmaktan çıkarak, bir hesapsız tutkuya dönüşen AB tam üyelik macerası da Ermeni psikolojik operasyonunun bir aracı haline gelmiştir. Ülkenin imajını olumsuz etkileyen, uluslararası ilişkiler, uluslararası hukuk alanlarını da ilgilendiren ve bazı ülkelerin Türkiye'ye karşı kullandıkları bir araç haline gelmiştir. Türkiye'nin iç ve dış politikasını uzun yıllardır meşgul eden ve daha da edeceğe benzeyen Ermeni sorunu, son zamanlarda tarihi gerçekliğinden iyice çarpıtılarak Türkiye'nin kabul edemeyeceği taleplerin öne sürüldüğü bir dış politika konusu haline geldiği yukarıdaki kararlardan da bir kez daha anlaşılmaktadır.

Sözün kısası, Türkiye'nin üyeliğine engel olmak isteyen bazı ülkeler Ermeni iddialarını da bir araç olarak her zaman kullanabileceklerdir. Çünkü 18 Haziran 1987 tarihli Ermeni soykırımını tanıyan Avrupa Parlamentosu kararı ve daha sonra bu karara atıf yapılarak alınan kararlar bunun rotasını çizmekte ve oldukça kolaylaştırmaktadır.

ÖZET

TARİHİ BOYUTUYLA AVRUPA PARLAMENTOSU EKSENİNDE
ERMENİ SORUNU

Bu makalede Türkiye için, yaygın olarak iddia edilen aksine, artık kararlarının tavsiye niteliğinden öte anlamları olan Avrupa Parlamentosu'nun Ermeni sorunuyla ilgili aldığı kararlar belgeler üzerinden tarihi boyutuyla analiz edilmiştir. Ermeni soykırımı iddialarıyla ilgili Avrupa Birliği organlarının farklı yaklaşımları vardır. Avrupa Parlamentosu, diplomatik kaygılardan uzak açıkça Türkiye'nin Ermeni "soykırımını" tanımamasını istemektedir. Bu konuda aldığı 1987 tarihli referans kararında, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmasının bir ön şartı olduğunu ileri sürerken müzakereleri yürütmekle görevli Avrupa Komisyonu ve AB Devlet ve Hükümet Başkanları ile Avrupa Konseyi aday ülkelerin uymakla yükümlü olduğu Kopenhag kriterlerini dikkate alarak, böyle bir tanımaya dolaylı değinmekte ancak Türkiye'nin Ermenistan ile olan ilişkilerini normalleştirmesini istemektedir. Ayrıca, Ermeni diasporası ile birlikte hareket eden Yunanistan'ın da faaliyetleriyle Ermenilerin soykırım iddiasını, kabul eden ülke parlamentolarının sayısında arttığı görülmektedir. Avrupa Birliği ve bazı üye ülkeleri Ermeni tezlerini desteklemekte, Ermeni sorununu fırsat buldukça gündeme getirerek Türkiye üzerinde siyasi ve psikolojik bir baskı unsuru yaratmaktadır. Bu bağlamda Avrupa Parlamentosu'nun aldığı kararlar ve hazırladığı raporlar da işlerini hayli kolaylaştırmaktadır. Tarihi derinliği içinde bilimsel kanutlar ışığında değerlendirildiğinde Ermeni sorununun yeniden Türkiye'nin dış politika gündemine siyasi boyutuyla girdiği ve burada önemli bir yer işgal edeceği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Ermeni Sorunu, Avrupa Parlamentosu 1987 Referans Kararı, Avrupa Birliği Kararları, Relocation, Tehcir, Göçürme Yerleştirme, Soykırım, Yunanistan, Anadolu Reform Projesi, 4T Planı.

KAYNAKÇA

- Ali Arslan, *Kutsal Ermeni Papalığı Eçmiyazın Kilisesi'nde Stratejik Savaşlar*, İstanbul:Truva Yayınları, 2005.
- Ali Arslan, *Efendi ve Uşak Avrupa Birliği- Türkiye İlişkileri*, İstanbul: İskenderiye Yayınları, 2008.
- Ali Karaca, "Türkiye'de Ermeniler İçin Yapılan Reformlar (Örtülü Bir İşgale Doğru) ve Tehcir Gerçeği (1878-1915)", *Uluslararası Türk-Ermeni İlişkileri Sempozyumu 24-25 Mayıs 2001*, T.C. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları , (Tertip komitesi Prof. Dr. Selçuk Erez ve Prof.Dr. Mehmet Saray), İstanbul: Üniversite Yayın no:4305, 2001.
- Ali Karaca, *Anadolu Islahatı ve Ahmet Şakir Paşa (1838-1899)* İstanbul: Eren Yayıncılık, 1993.
- Ali Tayyar Önder, *Türkiye'nin Etnik Yapısı*, Ankara: Kripto Yayınları, 46. baskı, Nisan 2009
- Ahmet Rüstem Bey, *Cihan Harbi ve Türk Ermeni Meselesi*, çev: Cengiz Aydın, İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2001.
- Arnold Joseph Toynbee, *Türkiye'de ve Yunanistan'da Batı Meselesi*, Dr.Kadri Mustafa Orağlı (çev), İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2007.
- "Avrupa Birliği- Ermeni Dayanışması", *Yeniçağ*, 21.10.2005.
- Bade İLBAY, *Ben Daha Unutmadım*, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Ermeniler ile Türklerin ilişkisi, Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle, bin yıl önce başlamıştır.
<http://www.21yyte.org/tr/yazi.aspx?ID=2753&kat=31>
- Bilal Şimşir, *Ermeni Meselesi, 1774-2005*, İstanbul: Bilgi Yayınevi, 2005.
- Bilal Şimşir, " Ödünün Sonu Gelmez", *Cumhuriyet Strateji Dergisi, Özel Ek Ermeni İddiaları ve Şehit Diplomatlarımız*, yıl: 2, sayı: 95, 24 Nisan 2006.
- Bilal Şimşir, *Şehit Diplomatlarımız*, 1.-2. kitap, İstanbul: Bilgi Yayınevi, 2000.
- Bülent Bakar, Necdet Öztürk, Süleyman Beyoğlu (eds), *Tarihi Gerçekler ve Bilimin Işığında Ermeni Sorunu*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, Nisan 2007.
- Camiel Eurlings, *Avrupa Parlamentosu İlke Kararı, Dış İlişkiler Komitesi Katılma Doğru Türkiye'nin İlerlemesine Dair 2004 tarihli Avrupa Komisyonu'nun Tavsiyesi ve Düzenli Raporu Hakkında*, (COM (220) 0656-C6-0148/2004-2004/2182(INI)), T.C. Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği genel Müdürlüğü tarafından tercüme edilmiş versiyonu Ankara, 16 Aralık 2004.
- Commission of the European Communities, 2000 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession*, 8.11.2000,
http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_00/pdf/en/tu_en.pdf
- Commission of the European Communities, 2001 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession*, SEC(2001) 1756, Brussels, 13.11.2001.
- Commission of the European Communities, *Turkey 2004, 2004 Regular Report from the Commission on Turkey's Progress Towards Accession*, 6 October 2004.
- " Chirac: Soykırım AB Şartı", *Sabah*, 1.10.2006.
- "Fransa 'soykırım' Tasarısını Isıtıyor", *Cumhuriyet*, 30.09.2006.
- Francis P. Hyland, *Armenian Terrorism, The Past, The Present, The Prospects*, Oxford: Westwiew Press, 1991.
- Gündüz Aktan, "Ermeni Sorununun Hukuksal Boyutu Devletler Hukukuna göre Ermeni Sorunu", Ermeni Araştırmaları Enstitüsü, www.ERAREN-gunduz.aktan.mht

- Ercan Çitlioğlu, *Ölümcül Tahterevalli Ermeni ve Kürt Sorunu*, Ankara: Destek Yayınları, 5.baskı, 2009.
- Ercan Karakoç, *Türk Basınında Ermeni Terörü (1973-1984)*, M.Ü.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi A.B.D., Doktora Tezi, 2008.
- Emel Poyraz, *Avrupa Birliği'nin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi A.B.D Doktora Tezi, 2009.
- Ercan Çitlioğlu, *Ölümcül Tahterevalli Ermeni ve Kürt Sorunu*, Ankara: Destek Yayınları, 5.baskı, 2009.
- Erol Göka, "Ermeni Sorunu'nun (gözden kaçan) Psikolojik Boyutu", *Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Resmi web sitesi: www.ERAREN.Ermeni Sorunu Temel Bilgi ve Belgeler.mht*
- European Parliament, Report on the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the European Union's Relations with the South Caucasus, under the Partnership and Cooperation Agreements (COM(1999) 272-C5-0116/1999 - 1999/2119 (COS)), 28.02.2002.*
- EU Relations with South Caucasus*, P5_TA(2002)0085 A5-0028/2002, Madde 19.
- European Parliament Resolution on a political solution to the Armenian question*, Doc. A2-33/87.
- European Parliament 1999-2004 Session Final Document 19 March 2004 A5-0204/2004, *Arie M. Oostlander Report on the 2003 Regular Report of the Commission on Turkey's Progress Towards Accession (COM(2003) 676 - SEC(2003) 1212 - C5-0535/2003-2003/2204(INI))*, Committee on Foreign Affairs, Human Rights Common Security and Defence Policy.
- European Parliament resolution on the 1999 Regular Report from the Commission on Turkey's progress towards accession (COM (1999) 513-C5-0036/2000-2000/2014 (COS))*, 15.11.2000.
- EU Relations with South Caucasus*, P5_TA(2002)0085 A5-0028/2002.
- "Fransız Önergesi Sözde Ermeni Soykırımını Dayattılar", *Yeniçağ*, 29.09.2005.
- Gözde Kılıç Yaşın, "İstekler 'fantezi' ye dönüşüyor Avrupa'nın sonu, boyutu ve ölçütü önceded kestirilemeyen beklentileri", *Cumhuriyet Strateji Dergisi*, yıl:3 sayı:116, 18 Eylül 2006.
- İlber Ortaylı, *Tarihimiz ve Biz*, İstanbul: Timaş Yayınları, 4.baskı Kasım 2009.
- İsmet Bozdağ, *Çankaya Özel Arşiv Belgelerinde Atatürk Soykırım İddialarını Reddediyor Tarihin Vicdanını Sızlatan Soykırım Yalanı*, İstanbul: Truva Yayınları, Nisan 2009.
- Justin McCarthy, *Ölüm ve Sürgün, Osmanlı Müslümanlarına Karşı Yürütülen Ulus Olarak Temizleme İşlemi 1821-1922*, (çev: Bilge Umar), İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1998.
- Osmanlı Belgelerinde Ermenilerin Sevk ve İskanı, (1878-1920)*, Osmanlı Arşivi Daire Bakanlığı Yayını no: 91 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, (yayına hazırlayanlar: Recep Karacakaya, Hüseyin Özdemir, v.d.), Ankara: 2007.
- Süleyman Seydi, "Sovyetler Birliği'nin Ermeniler için Başlattıkları 'Anavatana Dönüş Projesi' ", *Ermeni Araştırmaları*, Kış 2003, cilt: 2, sayı: 8.
- Süleyman Beyoğlu, "Ermeni Propagandasının Gölgelediği Gerçek: Tehcir Kanunu ve I.Dünya Savaşı'nda Arap Tehciri ", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul: KOCAV Yayıncılık, sayı:11, Güz 2004, s. 30-52.
- Halil İnalçık, *Atatürk ve Demokratik Türkiye*, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2.baskı Aralık 2007.

- Halil Kemal Türköz, *Osmanlı ve Sovyet Belgeleriyle Ermeni Mezalimi*, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Yayınları, 2. baskı, 1983.
- Hüseyin Özbek, "Üçüncü Ermeni Dalgası Sınırları Zorlarken", *Yeniçağ*, 23.09.2008
- Yusuf Halaçoğlu, *Sürgünden Soykırma Ermeni İddiaları*, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılık Şubat 2006.
- Kamer Kasım, "Ermeni Sorunu'nun Uluslararası Boyutu... İddialar Türkiye'ye Engel", *Cumhuriyet Strateji Dergisi, Özel ek Ermeni İddiaları ve Şehit Diplomatlarımız*, yıl:2 sayı:95, 24 Nisan 2006,
- Mehmet Saray, *Ermenistan ve Türk Ermeni İlişkileri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2003.
- Metin Aydoğan, *Avrupa Birliğinin Neresindeyiz Tanzimattan Gümrük Birliğine*, İzmir: Umay Yayınları, 9.Baskı, Nisan 2004.
- Mithat Aydın, *Bulgarlar ve Ermeniler Arasında Amerikan Misyonerleri*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, Eylül 2008.
- Muhiddin Nalbantoğlu, *Rus Yarbayın Ağzından Türklere Karşı Ermeni Vahşeti Dün Türkiye Bugün Azerbaycan*, İstanbul: Toker Yayıncılık, gözden geçirilmiş 2. baskı, 2009.
- Ovanes Kaçaznuni, *Taşnak Partisi'nin Yapacağı Bir Şey Yok (1923 Parti Konferansı'na Rapor)*, çev: Arif Acaloğlu, Ermeni Belgeleriyle Ermeni Soykırımı Yalanı-1, İstanbul: Kaynak Yayınları, 22.basım Ocak 2009.
- Ömer E. Lütem, "Olaylar ve Yorumlar", *Ermeni Araştırmaları* üç aylık Tarih, Politika ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, Ankara: Avrasya Bir Vakfı Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi ASAM, Kış 2003, sayı:8.
- Selda Öztürk Kay, "AB: Soykırımı Tamı Kapılarını Aç", *Yeniçağ*, 6.09.2008, s.7.
- Texts adopted by Parliament opening of negotiations with Turkey, provisional edition P_6TA-PROV(2005)0350 B6-0484,0487,0496,0498,0502 and 0505/2005.
- AB'nin 17 Aralık Kararı: "Kapıyı Açıyoruz ama, iğneli fiçidan geçeceksin!" başlığıyla çıkan üç aylık fikir ve kültür dergisi *Türkiye Günlüğü*, "AB'nin Brüksel (17 Aralık 2004) Zirve Bildirisi'nin Türkiye Maddeler", sayı: 79, Kış 2004, s.5-7.
- Türkiye'nin İdam Fermanı AB Müzakere Çerçeve Belgesi başlığıyla çıkan aylık dergi *TEORİ*, "AB Müzakere Belgesi", Kasım 2005.
- Vahdettin Engin, *II.Abdülhamid ve Dış Politika*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2005.
- Vahdettin Engin, *Kurtlar Sofrasındaki Osmanlı*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, Kasım 2007.
- Yıldırım Koç, "AB Türkiye'den Ne İstiyor?" *Teori* Aylık Dergi, Kasım 2005, s.36.
- Yılmaz Öztuna, *Avrupa Türkiyesi'ni Kaybımız Rumeli'nin Elden Çıkışı*, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı, Haziran 2006.
- Yücel Acer, "Terörizm Kavramı Açısından Ermeni Terörü ve Genel Nitelikleri", *Ermeni Araştırmaları*, Kış 2003, cilt : 2, sayı: 8, s. 114-136.
- www.mfa.gov.tr/turkce/Avrparlraporu.htm T.C. Dışişleri Bakanlığı resmi web sitesi